

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ «КИЇВСЬКИЙ
ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ імені ІГОРЯ СІКОРСЬКОГО»**

**Факультет менеджменту та маркетингу
Кафедра міжнародної економіки**

ДО ЗАХИСТУ ДОПУЩЕНО

Завідувач кафедри

_____ **Сергій ВОЙТКО**

« ____ » _____ 2023 р.

**Дипломна робота
на здобуття ступеня бакалавра
за освітньо-професійною програмою «Міжнародна економіка»
спеціальності 051 «Економіка»
на тему: «Розвиток інноваційного потенціал України у контексті
міжнародної інтеграції»**

Виконав:

студент IV курсу, групи УС-91

Шаруда Євгеній Дмитрович

Керівник:

к.е.н., доцент кафедри міжнародної економіки,

Тимошенко Наталія Юріївна

Рецензент:

к.е.н., доцент,

Царьова Тетяна Олександрівна

_____

_____

**Засвідчую, що у цій дипломній роботі
немає запозичень з праць інших авторів без
відповідних посилань.**

Студент _____

Київ – 2023

Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Факультет менеджменту та маркетингу

Кафедра міжнародної економіки

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)

Спеціальність 051 Економіка

Освітньо-професійна програма «Міжнародна економіка»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

_____ Сергій ВОЙТКО

«___» _____ 2023 р.

ЗАВДАННЯ

на дипломну роботу студентці

Шаруди Євгенія Дмитровича

1. Тема роботи: «Розвиток інноваційного потенціалу України у контексті міжнародної інтеграції»
керівник роботи: Тимошенко Наталія Юріївна, к.е.н.,
затверджені наказом по університету від 31 травня 2023 р. №2077
2. Строк подання студентом роботи: 14 червня 2023 р.
3. Вихідні дані до роботи: статистичні дані Державної служби статистики України, дані Світового банку; нормативні акти, що регламентують інноваційну діяльність; методичні Рекомендації Осло; аналітичні статті та звіти щодо розвитку інноваційного потенціалу; наукова фахова література.
4. Зміст (дипломної роботи) пояснювальної записки (перелік завдань, які потрібно розробити): розкрити особливості інновацій у контексті міжнародного співробітництва; визначити роль національної інноваційної системи у міжнародній інтеграції; систематизувати методичні підходи до аналізу інноваційного потенціалу; здійснити діагностику стану інноваційного розвитку в Україні та країнах Європейського співтовариства; провести порівняльний аналіз розвитку інноваційного потенціалу в Україні та світі; оцінити сучасний стан міжнародного інноваційно-інвестиційного співробітництва України та країн ЄС; розробити пропозиції для підприємств заради підвищення ефективності міжнародного інноваційного співробітництва.
5. Перелік графічного (ілюстративного) матеріалу (із зазначенням обов'язкових креслеників, плакатів, презентацій тощо): 9 таблиць, 9 рисунків, презентація складає 12 слайдів.
6. Дата видачі завдання: 20 жовтня 2022 р.
7. Календарний план

№ з/п	Назва етапів виконання дипломної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Закріплення студента за науковим керівником дипломної роботи	01.09.2022-20.09.2022	Виконано
2.	Вибір теми дипломної роботи та затвердження її на засіданні кафедри	21.09.2022-18.10.2022	Виконано
3.	Розробка змісту дипломної роботи та видача завдання керівником	18.10.2022-31.10.2022	Виконано
4.	Підписання завідувачем кафедри листа «Завдання на дипломну роботу студенту»	01.11.2022-03.11.2022	Виконано
5.	Підбір літератури за темою дипломної роботи та її аналіз	03.11.2022-30.11.2022	Виконано
6.	Підготовка теоретичного розділу та погодження його змісту з керівником дипломної роботи	31.12.2022	Виконано
7.	Проведення аналізу об'єкта економічного дослідження	01.01.2023-28.02.2023	Виконано
8.	Узагальнення результатів аналізу та виявлення невикористаних резервів у діяльності досліджуваного об'єкту	01.03.2023-15.03.2023	Виконано
9.	Завершення підготовки другого розділу	20.03.2023	Виконано
10.	Розробка та обґрунтування удосконалень, які є основою третього, рекомендаційного розділу	21.03.2023-20.04.2023	Виконано
11.	Узагальнення отриманих наукових результатів всієї роботи на підготовка загальних висновків	21.04.2023-27.04.2023	Виконано
12.	Оформлення дипломної роботи та перевірка її науковим керівником	28.04.2023-15.05.2023	Виконано
13.	Доопрацювання дипломної роботи задля усунення виявлених керівником недоліків	16.05.2023-22.05.2023	Виконано
14.	Проведення попереднього захисту та оформлення відгуку науковим керівником	23.05.2023-25.05.2023	Виконано
15.	Подання дипломної роботи на перевірку на плагіат і проходження норм контролю	До 31.05.2023	Виконано
16.	Надання дипломної роботи рецензенту. Підготовка рецензентом офіційної рецензії за встановленим зразком	28.05.2023-31.05.2023	Виконано

17.	Підготовка доповіді та наочних матеріалів до захисту	01.06.2023-05.06.2023	Виконано
18.	Захист дипломної роботи перед ЕК	згідно із затвердженим графіком	

Студент _____ Євгеній ШАРУДА

Керівник роботи _____ Наталія ТИМОШЕНКО

РЕФЕРАТ

Дипломна робота на тему «Розвиток інноваційного потенціалу України у контексті міжнародної інтеграції» містить: 107 сторінок, 9 таблиць, 9 рисунків, 76 літературних джерел.

Мета дипломної роботи полягає у теоретичному обґрунтуванні та виробленні науково-методичних засад і практичних рекомендацій, спрямованих на розвиток інноваційного потенціалу України в контексті міжнародної інтеграції.

Об'єкт дослідження: функціонування та реалізація інноваційного потенціалу України в контексті міжнародної інтеграції.

Предмет дослідження: теоретичні, методологічні та прикладні аспекти розвитку інноваційного потенціалу в контексті міжнародних відносин, що виникають між Україною та країнами світу, зокрема Європейським співтовариством.

Методи дослідження: метод теоретичного узагальнення, статистичного та порівняльного аналізу, метод синтезу, методи групування та систематизування, а також графічний метод – для наочного подання теоретичного і методичного матеріалу дослідження.

Отримані результати та їх новизна: розроблені практичні рекомендації щодо активізації інноваційного розвитку підприємств України у контексті європейської інтеграції.

Рекомендації щодо використання результатів: матеріали дипломної роботи рекомендується використовувати як базис до формування та розробки організаційно-економічного механізму поглиблення міжнародної інтеграції у інноваційній сфері для економіки України.

Перелік ключових слів (словосполучень): інновації, інноваційний потенціал, міжнародна інтеграція, інвестиції, науково-технічне співробітництво, інноваційний розвиток.

ABSTRACT

The thesis on the topic "Development of innovative capability of Ukraine in the context of international integration" contains: 107 pages, 9 tables, 9 figures, 76 literary sources.

The purpose of the diploma thesis is theoretical development of scientific and methodological principles and creating practical recommendations aimed at activating of innovative capability of Ukraine in the context of international integration.

Research object: functioning and development of innovative capability of Ukraine in the context of international integration

Subject of research: theoretical, methodological and applied aspects of the development of innovative capability in the context of international relations between Ukraine and other countries, in particular the European Community.

Research methods: practical recommendations have been developed for the activation of innovative development of Ukrainian enterprises in the context of European integration.

The obtained results and their novelty: practical recommendations have been developed for the activation of innovative development of Ukrainian enterprises in the context of European integration.

Recommendations for the use of results: the materials of the thesis can be used as a basis for the formation and development of an organizational and economic mechanism for deepening international integration in the innovative sphere for the economy of Ukraine.

List of keywords: innovation, innovation capability, potential, international integration, investments, scientific and technical cooperation, innovative development.

ЗМІСТ

ВСТУП	8
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ У КОНТЕКСТІ МІЖНАРОДНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ	11
1.1. Особливості інновацій у контексті міжнародного співробітництва	11
1.2. Роль національної інноваційної системи у міжнародній інтеграції	19
1.3. Методичні підходи до оцінювання інноваційного потенціалу	25
Висновок до першого розділу	32
РОЗДІЛ 2. СИСТЕМНИЙ АНАЛІЗ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ У КОНТЕКСТІ МІЖНАРОДНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ	34
2.1. Діагностика розвитку інноваційної діяльності у світі та в Україні	34
2.2. Аналіз стану міжнародного співробітництва України та країн ЄС	45
2.3. Оцінювання міжнародної активності інноваційних підприємств у науково-технічному співробітництві	55
Висновок до другого розділу	62
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ У ПРОЦЕСІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ	64
3.1. Рекомендації щодо активізації інноваційної діяльності у процесі євроінтеграції	64
3.2. Пропозиції щодо підвищення рівня інноваційно-інвестиційної привабливості підприємств України	82
Висновок до третього розділу	95
ВИСНОВКИ	96
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	100

ВСТУП

Актуальність теми. Розвиток продуктивних сил країн неминуче веде їх до виходу на зовнішній ринок, до зростання міжнародних зв'язків і взаємопереплетіння національних економік, що сприяє інтернаціоналізації та інтеграції господарського життя. Посилення конкуренції та глобалізація зумовлюють потребу у пошуку нових шляхів активізації міжнародного інноваційно-інвестиційного співробітництва з метою інтеграції інноваційного потенціалу України у глобальний інноваційний та зокрема європейський простір. Розвиток нових форм міжнародного співробітництва між Україною та ЄС дозволить досягти зростання ефективності господарювання та конкурентоспроможні підприємств навіть за умов обмежених ресурсів та високого рівня ризику інноваційної діяльності. Все це зумовило вибір теми роботи, визначило її мету й основні завдання.

Огляд літератури. Проблематика міжнародного інноваційного співробітництва в рамках міжнародної інтеграції піднімається у дослідженнях багатьох вчених зокрема П. І. Алієва, Т. В. Андросова, В. П. Бевз, О. Л. Богашко, В. В. Боковець, Л. Т. Гораль, А. Г. Загородній, О. В. Кайдаш, Г. З. Макота, І. А. Малюта, Д. О. Михайлова, І. М. Парасій-Вергуненко, А. М. Прощаликіна, С. М. Савченко, О. В. Саламаха, Ю. О. Світлична, Б. Г. Сенів, С. В. Сіденко, Н. Є. Скоробогатова, В. В. Туряниця, Л. І. Федулова, В. О. Фетисенко, Н. О. Черненко та інші. Водночас, потребує подальшого дослідження розвиток інноваційного потенціалу в контексті міжнародної інтеграції з урахуванням ситуації.

Метою дипломної роботи є теоретичне обґрунтування, вироблення науково-методичних засад і практичних рекомендацій, спрямованих на розвиток інноваційного потенціалу України в контексті міжнародної інтеграції.

Виходячи з мети дослідження, в роботі поставлені такі **завдання**:

- розкрити особливості інновацій у контексті міжнародного співробітництва;
- визначити роль національної інноваційної системи у міжнародній інтеграції;
- систематизувати методичні підходи до аналізу інноваційного потенціалу;
- здійснити діагностику стану інноваційного розвитку в Україні та країнах Європейського співтовариства;
- провести порівняльний аналіз розвитку інноваційного потенціалу в Україні та світі;
- оцінити сучасний стан міжнародного інноваційно-інвестиційного співробітництва України та країн ЄС;
- розробити пропозиції для підприємств заради підвищення ефективності міжнародного інноваційного співробітництва.

Об'єктом дослідження є функціонування та реалізація інноваційного потенціалу України в контексті міжнародної інтеграції.

Предметом дослідження є теоретичні, методологічні та прикладні аспекти розвитку інноваційного потенціалу в контексті міжнародних відносин, що виникають між Україною та країнами світу, зокрема Європейським співтовариством.

Методи дослідження. До основних загальнонаукових методів дослідження, які використані автором, відносяться методи: критичного аналізу (при порівняльному інноваційного потенціалу України та країн ЄС); наукового узагальнення та систематизації (при визначення сутності поняття «інноваційне співробітництво», «інноваційний потенціал», узагальненні форм такого співробітництва та методичних підходів до оцінки його ефективності); метод кореляційно-регресійного аналізу (при аналізі ефективності міжнародного інноваційного співробітництва). Результати дослідження, висновки та рекомендації обґрунтовано шляхом комплексного підходу. Теоретико-інформаційну основу дослідження становлять фундаментальні положення економічної теорії, законодавча база, періодичні та монографічні видання,

матеріали міжнародних, всеукраїнських науково-практичних конференцій, статистичні матеріали Державного комітету статистики України тощо.

Практичне значення отриманих результатів. Сформульовані та обґрунтовані в бакалаврській роботі напрями розвитку інноваційного потенціалу України в контексті міжнародної інтеграції дають змогу комплексного оцінювання складного економічного процесу, а запропоновані рекомендації спрямовані на активізацію та підвищення ефективності міжнародної взаємодії. При підготовці дипломної роботи автором було підготовлено 1 тези доповіді на конференції, що підтверджує практичну цінність роботи.

Структура та обсяг роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить 107 сторінок друкованого тексту та містить 9 таблиць, 9 рисунків, список використаних джерел з 76 найменувань.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРИТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙ У КОНТЕКСТІ МІЖНАРОДНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

1.1. Особливості інновацій у процесі міжнародного співробітництва

Теорія інноваційного розвитку почала розвиватися приблизно з середини XIX ст., коли науковці Х. Кларк, В. Джевонс, здійснили перші спроби обґрунтувати циклічність розвитку економіки. В кінці XIX ст. видатний український економіст М.І. Туган-Барановський, дослідивши промислові кризи в Англії, визначив, що величина попиту на капітал залежить від технічного прогресу. У 20-х роках XX ст. його учнем М.Д. Кондрат'євим було обґрунтовано теорію довгих хвиль, рушійною силою яких є кластер взаємодоповнюючих базових інновацій. Отже, у сучасній економічній думці можна виділити такі основні етапи розвитку теорії інновацій:

1) теорія довгих хвиль М.Д. Кондрат'єва – визначено інновації як рушійний фактор довгострокового економічного циклу. Саме впровадження базових (радикальних) новацій є стимулом для нової хвилі піднесення;

2) класична теорія нововведень – Й. Шумпетер, В. Зомбарт, В. Мітчерліх – обґрунтовано роль підприємницької діяльності у впровадженні інновацій («нових комбінацій»);

3) неокласична теорія інновацій – Г. Менш, Б. Твісс, Е. Менсфілд, Р. Фостер – доведено, що інноваційний розвиток відбувається не безперервно, а дискретно у формі періодичного S-подібного руху;

4) теорія прискорення (теорія інноваційного підприємництва) – дослідження розвитку інноваційних процесів ґрунтується на дослідженні моделі інноваційного підприємництва в США;

5) соціально–психологічна концепція інновацій – Х. Барнет, С. Вітте, Е. Денісон – провідне місце займає дослідження людських взаємин в управлінні інноваційним розвитком, методів мотивації інноваційної активності та протидії опору змінам.

Щоб з'ясувати сутність поняття «інноваційний потенціал» доцільно, на нашу думку, розкрити зміст термінів «інновація». В першу чергу звернемося до законодавчої бази. Відповідно до Закону України «Про інноваційну діяльність» інновації – «новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери» [45]. У табл. 1.1 узагальнено основні підходи до визначення поняття «інновація».

Таблиця 1.1

Узагальнення підходів до визначення поняття «інновація» у сучасних наукових джерелах

Автор/Джерело	Визначення
1	2
О. Л. Богашко	Інновації слід сформулювати таким чином: новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені, відмінні від наявної практики, конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери, виступають результатом досягнень науково-технічного прогресу та забезпечують його подальший розвиток
А. А. Гальчук	Інновація – це результативне впровадження нововведень у виробничий процес, яке забезпечує підвищення прибутку та/або зниження витрат.
І. М. Парасій-Вергуненко	Під інновацією слід розуміти кінцевий результат інтелектуальної діяльності (науково-технологічних досліджень, науково-технологічних відкриттів і винаходів та наукових ідей) у вигляді нового об'єкта (системи, технології, обладнання, товарів і послуг) або у вигляді об'єкта, що якісно відрізняється від попереднього аналога і сприяє розвитку і підвищенню ефективності функціонування їх виробників і споживачів
О. В. Саламаха	Інновація - діяльність пов'язана з якісними змінами, спрямованими на розробку, або вдосконалення нового товару, технології, процесу тощо
Б. Г. Сенів	Інновація – зміна у всіх сферах життєдіяльності підприємства: виробничій, маркетинговій, фінансовій, організаційній, соціальній за допомогою впровадження, освоєння і технічних досягнень, використання нових або вдосконалених рішень з метою задоволення постійно зростаючих потреб суспільства та підвищення конкурентоспроможності самого підприємства

*) Складено автором на основі [6; 11; 38; 49; 51; 59]

Серед науковців немає одностайності й у визначенні самого терміну «інновація». Проведений аналіз літературних джерел дозволив виділити чотири основні підходи до його тлумачення.

Прихильники першого підходу визначають інновацію як проведення змін у різних сферах людської діяльності (техніці, технології, організації, економіці, соціальній сфері). Метою такої зміни є отримання економічного ефекту, підвищення конкурентоспроможності на внутрішньому та зовнішньому ринках. Вважаємо, що такий підхід не розкриває сутності інновації, оскільки не будь-яку зміну можна нею вважати, але лише ту, яка ґрунтується на новаціях. Наприклад, введення нової продукції, якої не було в асортименті підприємства, є зміною, яка може підвищити прибутковість підприємства, але інновацією вона буде вважатися лише в тому випадку, якщо ця продукція є принципово новою на ринку або зі значним якісним удосконаленням.

Другий підхід передбачає трактування інновації як вкладення коштів у нову техніку, технологію, організацію праці та управління, тобто буквально інвестиції в новацію. Інновація дійсно передбачає комерціалізацію нової ідеї, але вкладення коштів ще не гарантує отримання економічного та інших видів ефектів, тому такий підхід, на нашу думку, також не розкриває сутності інновацій. Вважаємо, що цей підхід характеризує інноваційне інвестування, а не безпосередньо саму інновацію.

Прихильники третього підходу під інновацією розуміють процес створення, розповсюдження та застосування чогось нового (засобу, ідеї, винаходу тощо). На нашу думку, цей процес є не інновацією, а інноваційним процесом.

Вважаємо, що найбільш об'єктивно відображає сутність інновації четвертий підхід, прихильники якого визначають інновацію як кінцевий результат реалізації новації. Цього ж підходу дотримано в міжнародних стандартах (Керівництво Фраскати, Керівництво Осло). Отже, на нашу думку, під інновацією слід розуміти кінцевий результат упровадження новації (продукт, послугу, процес тощо), який призвів до отримання економічного, соціального, екологічного та інших видів ефекту.

Дослідження наукових фахових джерел щодо сутності поняття «інноваційний потенціал» дало змогу виявити, що воно отримало розвиток на початку 80-х років XX ст. Серед значної кількості підходів до цього поняття найбільш розповсюдженим є так званий ресурсний підхід.

У даному випадку інноваційний потенціал розглядається як упорядкована сукупність ресурсів, які забезпечують здійснення інноваційної діяльності суб'єктом ринку. Однак такий підхід у розуміння інноваційного потенціалу не є повним, оскільки в різних умовах ресурси можуть бути використані по-різному, і в кінцевому підсумку вони не виступають гарантом однакових економічних результатів, а значить, і не є співставною характеристикою інноваційного розвитку. Поряд з тим використання ресурсного підходу має свої позитивні сторони. З одного боку, він дає можливість оцінити розвиток інноваційних процесів (виділити сильні і слабкі сторони), з іншого при взаємодії основних ресурсних складових інноваційного потенціалу (інвестиційної, кадрової, матеріально-технічної та ін.) з їх граничними характеристиками і цільовими орієнтирами можуть бути виявлені можливості реалізації інноваційних процесів в перспективі.

Тісно пов'язаний з ресурсними характеристиками інноваційного потенціалу – сукупність можливостей використання продуктивної сили. Тобто з точки зору змістовної функції мова йде про використані та невикористані (приховані) ресурсні можливості, які можуть бути приведені в дію для досягнення кінцевих цілей економічних суб'єктів. З точки зору структурної характеристики інноваційний потенціал – це сукупність науково-технічних, технологічних, інфраструктурних, фінансових, правових, соціокультурних та інших можливостей, які забезпечують отримання інновації.

У ході дослідження було виявлено, що значна кількість авторів концентрують свою увагу на вивченні окремих аспектів інноваційного потенціалу. Тому часто в літературі подані його специфічні визначення, які слабо порівнювані між собою. Доволі часто розуміння інноваційного потенціалу ототожнюється з поняттями наукового, інтелектуального, творчого чи науково-

технічного потенціалів. На нашу думку, такий підхід не є обґрунтованим і потребує корегування з врахуванням специфіки і особливостей розвитку інноваційних процесів.

У даному дослідженні інноваційний потенціал розглядається як міра спроможності економічного суб'єкта здійснювати інноваційну діяльність. При цьому, під спроможністю розуміється наявність і збалансованість складових компонентів інноваційного потенціалу, а під готовністю – достатність рівня розвитку потенціалу для формування інноваційно-активної економіки у контексті міжнародної інтеграції. Такий підхід, на нашу думку, є найбільш обґрунтованим і дає можливість сформулювати методологічні підходи до оцінки інноваційного потенціалу.

У науковій фаховій літературі поняття «інноваційний потенціал» та «інноваційна діяльність» тісно пов'язані поняттям «інвестиції». У Законі України «Про інвестиційну діяльність» інвестиціями є «всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (доход) та/або досягається соціальний та екологічний ефект» [44].

Визначивши поняття «інновації» та «інвестиції» перейдемо безпосередньо до визначення досліджуваного поняття «міжнародна інтеграція». Міжнародна інтеграція - це процес зближення економік країн світу та їхніх суб'єктів у всіх сферах людського життя на основі спільності загальнолюдських інтересів. Міжнародна інтеграція включає міжнародну економічну, політичну, культурну інтеграцію. У контексті інноваційного потенціалу, слід зазначити, що якщо співробітництво відбувається на етапі розробки інновації, то мова йде про науково-технічне співробітництво, яке є однією з форм міжнародних економічних відносин і представляє собою систему економічних зв'язків у сфері перетину науки, техніки та виробництва, існує на основі спільних, наперед вироблених та узгоджених намірів, закріплених у міжнародних економічних угодах. Сутнісні ознаки інвестицій узагальнено автором на рис 1.1.

Потенційна прибутковість	Інвестиція здійснюється з метою
Терміновість	Інвестиції вкладаються на певний
Цілеспрямованість	Інвестиції вкладаються за конкретними
Ризикованість	Інвестор бере на себе ризик у межах свого
Вигідність	Можливість отримання в майбутньому

Рис. 1.1. Сутнісні ознаки інвестицій

*) Узагальнено автором на основі [12; 20; 50]

Науково-технічне співробітництво тісно пов'язане з поняттям науково-технічного обміну, під яким слід розуміти сукупність економічних відносин між іноземними контрагентами з приводу використання результатів науково-технічної діяльності, що мають наукову і практичну цінність; передачу знань і технологій, що стосуються певних виробничих процесів, в межах світового господарства.

У Рекомендаціях щодо підвищення ефективності технічного співробітництва Європейської комісії технічне співробітництво визначається як надання ноу-хау на короткостроковий чи довгостроковий період у формі персоналу, навчання, дослідження, прямого двостороннього технічного співробітництва, взаємодопомоги та супутніх витрат. Подібне визначення дає Організація економічної співпраці та розвитку. На етапі впровадження інновації співробітництво набуває характеру інноваційних інвестицій [13].

У рамках міжнародної співпраці у сфері інвестицій відбувається торгівля ліцензіями, реалізація технічних проектів, будівництво підприємств та інших об'єктів, проводяться спільні наукові дослідження та розробки, відбувається обмін загальною науково-технічною інформацією, виїзд наукових працівників за кордон, проведення міжнародних конференцій, надання грантів від іноземних

фондів тощо. Технології, ноу-хау характеризуються високою міжнародною мобільністю та впливають на міжнародний статус країни. Ця мобільність відображається як форма міжнародної передачі знань та технологій у вигляді сукупності економічних відносин різних країн з метою реалізації інновацій.

Нам імпонує думка дослідників В. Івченко, Ю. Сенюк та О. Мороз, які вказують на те, що індустріалізація інновацій в кооперації з міжнародними партнерами здійснюється в рамках визначених проектів за участю конкретних інститутів інноваційного розвитку, підприємств і організацій країн-партнерів на мікрорівні, які таким чином створюють спільний глобальний ланцюжок вартості (GVC – Global Value Chain) [19].

В основу глобального ланцюжка вартості покладено повний інноваційний відтворювальний цикл. Повний цикл інноваційного відтворення складається з двох інших – новаційно-комерційного циклу (точніше напівциклу) та інноваційно-індустріального (рис. 1.2).

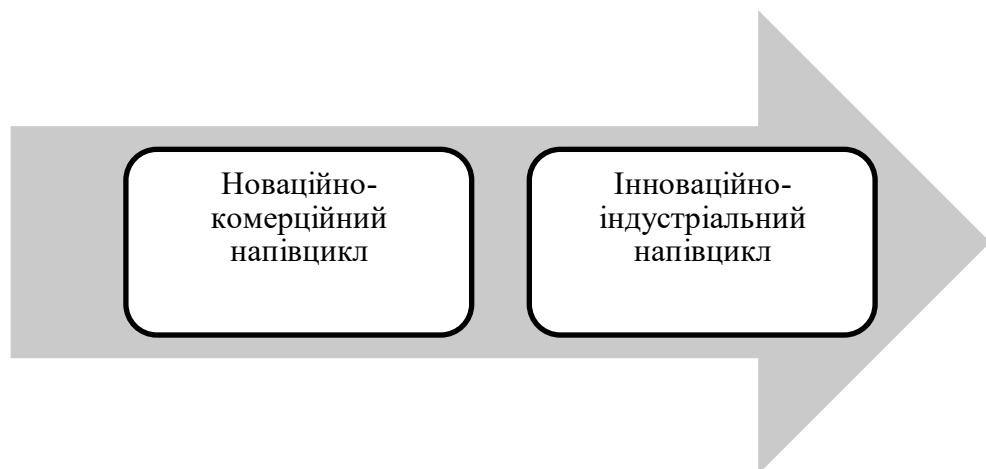

Рис. 1.2. Повний цикл інноваційного відтворення

*) Складено автором на основі [19]

Перша складова орієнтована на комерціалізацію технологічних інновацій переважно у формі продажу відповідних об'єктів інтелектуальної власності (ОІВ) чи створених для їхньої реалізації стартапів. Основною ланкою такої комерціалізації в Європі зазвичай є інститути інноваційного розвитку (інноваційні бізнес-інкубатори та центри, наукові та технологічні парки тощо) в рамках дослідницьких університетів.

Інноваційно-індустріальний цикл зорієнтований на індустріалізацію інновацій шляхом залучення інвестицій у виробництво створених на основі ОІВ нових товарів і послуг та формування інноваційних активів. Інституційною основою такої індустріалізації є територіальна чи регіональна інноваційна екосистема як вертикально і горизонтально-інтегрована та стратегічно-керована., сукупність взаємодіючих інститутів інноваційного розвитку (технологічних бізнес-інкубаторів, наукових, технологічних та індустріальних парків, інноваційних або індустріальних кластерів, керуючих компаній та інфраструктури глобальної інтеграції) або цілісних інноваційно-орієнтованих техно-урбаністичних територіальних утворень (від спеціальних чи особливих зон інноваційного або високотехнологічного розвитку до глобальних міст і регіонів) [19].

З огляду на широке коло форм міжнародного інноваційно-інвестиційного співробітництва, з метою їх систематизації пропонуємо згрупувати їх в табл. 1.2 за двома ознаками, по-перше, рівнями – макро- та мікро-, та за стадіями інноваційного циклу.

Таблиця 1.2

Форми міжнародного інноваційно-інвестиційного співробітництва

Стадія інноваційного циклу	Форми міжнародного інноваційно інвестиційного співробітництва	
	на макрорівні	на мікрорівні
Новаційно-комерційний напівцикл	Міжнародні дослідницькі програми та угоди Участь у діяльності міжнародних організацій у сфері науки Міжнародна технічна допомога	Міжнародні консорціуми дослідницьких університетів Науково-технічні стратегічні альянси Дослідницькі центри ТНК Комерційна реалізація об'єктів інтелектуальної власності
Інноваційно-індустріальний напівцикл	Міжнародні інноваційні комплекси (інноваційні парки, кластери, регіони) на умовах державно-приватного партнерства	Спільні інноваційні підприємства Венчурне інвестування Експорт високотехнологічної продукції

*) Складено автором на основі [19]

У випадку реалізації новаційно-комерційного напівциклу на макроекономічному рівні мова, переважно, йде про діяльність, яка здійснюється у

рамках відповідних міждержавних, міжурядових і міжвідомчих угод про науково-технічне співробітництво, проводиться державними установами (різної приналежності) і суспільними організаціями (які об'єднують науковців і фахівців). Таке співробітництво носить некомерційний характер і фінансується за рахунок коштів державного бюджету певної країни, країн-партнерів, міжнародних організацій, суспільних організацій і спеціалізованих благодійних фондів.

У межах такого співробітництва суб'єкти можуть приймати участь у виконанні міжнародних науково-технічних програм і проектів, долучатися до діяльності іноземних і міжнародних наукових товариств, асоціацій і спілок на правах їх членів, укладати контракти з іноземними організаціями і юридичними особами, брати участь у міжнародних симпозіумах та інших заходах в області розвитку науково-технічних зв'язків [18].

1.2. Роль національної інноваційної системи у контексті міжнародної інтеграції

Ідея національних інноваційних систем (далі – НІС) отримала широкий розвиток у 1980-х і 19 столітті. Ф. Ліст був одним із перших вчених, хто голосно проголосив необхідність тіснішого зв'язку промисловості, науки та навчальних закладів. «Сучасний стан нації є результатом усіх відкриттів, винаходів, удосконалень, удосконалень і зусиль усіх поколінь до нас: вони утворюють інтелектуальний капітал сучасного людства, кожна окрема нація ефективна лише для того, щоб поширювати свої знання про те, як застосовувати досягнення попередніх поколінь і покращувати їхні ресурси». Він звинувачує економістів у неусвідомленні того, що головним чинником економічного розвитку є поєднання науки і методів виробництва. і техніка виробництва (праця «Система національної політичної економії», 1841) [30].

Сьогодні, на думку К. Фрімена та Л. Світа, цю працю логічніше назвати «Національною інноваційною системою», оскільки в ній чітко представлено багатоаспектне поняття «інноваційної системи. Сучасники Ф. Ліста не робили

цього. поділяє його революційні економічні погляди. Лише в другій половині 20 століття людство усвідомило необхідність вивчення проблем науково-технічного розвитку. Відправною точкою 20-го століття для такого типу розвитку є лінійна модель, яка розглядає процес створення та впровадження інновацій як логічну послідовність, у якій наукові дослідження є першим кроком і джерелом інновацій.

Насправді ця модель вперше виникла в США в післявоєнні роки і стала основою для більшості фундаментальних досліджень, що забезпечують політичний погляд на природу технологічного розвитку та економічного зростання, а пізніше лінійна модель була трансформована в ланцюг С. Кляйна. модель. Початковим кроком у цьому є дослідження потенційних ринків, а наукове дослідження виступає механізмом, що керує та контролює всі етапи інноваційного процесу. Ні вчені, ні політики не можуть стверджувати, що жодна з цих моделей не є хибною.

Результатом подальшої роботи є концепція потрійної спіралі та концепція національної інноваційної системи, згідно з якою «інноваційний процес» є результатом взаємодії учасників економічних процесів. Істотний внесок у його розвиток також внесли С. Меткалф, П. Патель, К. Павітт. Зокрема, К. Фрейман пропонує розглядати мережу інституцій у державному та приватному секторах. Якіяльність та взаємодія яких ініціює, імпортує, модифікує та поширює нові технології.

НІС фокусується на стабільності та розвитку інноваційних систем і горизонтальній координації підприємницьких зусиль у контексті сильної координуючої ролі держави. Схоже визначення НІС можна знайти у Б. Лундвала. НІС – це елементи та відносини, що виникають при створенні, розповсюдженні та використанні нових, економічно корисних знань і навичок та функціонують на національному рівні.

Провідну роль у цьому процесі має відігравати наукова система. Це не простий наслідок раннього індустріального та технологічного розвитку. Натомість певний рівень академічних здібностей є необхідною умовою для розвитку. Підхід і прогрес цього процесу динамічно змінюватимуться,

оновлюватимуться, актуалізуватимуть роль науки та поглиблюватимуть її взаємодію з технологіями [11, 4].

Циклічний зв'язок між науково-технічними інноваціями зазвичай розглядається з двох точок зору. У першому випадку наукове підприємство зосереджено на розробці технологій, що мають фундаментальне значення для слаборозвинених країн, як «механізм досягнення цілей».

По-друге, академічна структура забезпечує базу знань для розвитку ключових галузей промисловості. Розглядаючи теоретичні та практичні аспекти інноваційного розвитку 1950-х років, Е. Дж. Арнольд і К. Балаш чітко описують розвиток підходу до цього процесу, представленого на рис. 1.3.

Рис. 1.3. Роль держаної політики у інноваційному розвитку [12]

Таким чином, домінуючою моделлю розвитку інновацій у 1950–1960-х роках була модель «технологічного поштовху», за якою нові технологічні розробки «штовхали» підприємців до нових ідей та прибуткових шляхів, на що реагувала державна політика. Розвиток бази наукових досліджень.

У 1960-х роках. Стати головною рушійною силою нового розвитку, прогресу є потреба людей, яку наука має представити. Відповідно, порядок денний політики змінився на заохочення конкуренції серед підприємців. В інших гешдерах інноваційний розвиток 1970-х років став розглядатися як системне явище й значно вдосконалив і розширив ці політичні інструменти.

Таким чином, 1980-ті роки характеризуються комерціалізацією результатів досліджень, розробкою кооперативних програм для прискорення передачі нових знань та зміною механізмів фінансування.

Теорія НІС стала популярною в 1990-х роках. Традиційно вважається, що цей підхід до технологічного розвитку покращує поєднання вхідних ресурсів (наприклад, персонал, наукове фінансування) і результатів (публікації, патенти), тоді як підхід «вхід/вихід» забезпечує статичний погляд на інновації та пропонує лінійну модель технологічний розвиток. НІС передбачає розвиток динамічних мереж, інституцій і людського капіталу, які з'єднують потоки знань і національні галузі.

Крім того, концепція НІС надає більш реалістичну картину розвитку, оскільки вона розглядає інноваційні зусилля, тісно пов'язані з макроекономікою та освітньою політикою, і ми вважаємо, що цей системний підхід підходить для ключових стратегічних стратегій, оскільки він визначає ключові (поворотні точки) або слабкі ланки. Загалом національні дослідження НІС показують, що національні та наукові зусилля «можуть підтримувати, а не замінювати технологічні зусилля підприємств» [13, 20], оскільки розвиток людського капіталу через освіту та навчання є важливим. Тому що для того, щоб зберегти міжнародну конкурентоспроможність, економічну політику необхідно розвивати стабільно.

В обговоренні стандартів НІС для країн, що розвиваються, правильніше буде сказати, що «технологічна політика має бути прозорою». Проблему розвинених країн не варто брати до уваги, але вона не повинна бути непотрібним і непотрібним елементом державної політики бідної країни.

Фактично концепція національної інноваційної системи орієнтована на розуміння інновацій у термінах взаємодії учасників, і на відміну від інших

моделей (наприклад, лінійної моделі інноваційного розвитку), учасники, особливо державно-приватні наукові системи, ресурси (людські, природний, інтелектуальний потенціал [15, 846].

Всередині НІС такі взаємодії призводять до формування більш-менш стабільної мережі, що розуміється як довгострокові відносини, в яких різні партнери співпрацюють на різних рівнях в умовах взаєморозуміння та довіри.

Зокрема, відомими фахівцями запропоновано наступне визначення інноваційних мереж.

- Організаційні форми, які служать для обміну інформацією, знаннями та ресурсами на ринку, створюючи ієрархічну структуру, яка допомагає мережевим дисциплінам впроваджувати інновації через взаємне навчання (накопичення досвіду).

- Будь-який рівень (національний, регіональний, нетрадиційний) процес взаємодії учасників як у виробництві інновацій [18].

Очевидно, що ефективність довгострокових відносин між суб'єктами інноваційної діяльності залежить від якості суб'єктів та статусу НІС.

1. Правила гри недостатньо хороші. Наприклад, недоопрацьованість нормативно-правової бази у сфері захисту інтелектуальної власності. Таким чином, бразильський аналіз НІС показує, що державний контроль і обмеження на передачу технологій з належним захистом прав інтелектуальної власності перешкоджають імпорту хороших, сучасних технологій в країну.

2. Недостатня чи обмежена кількість тих, яких у державі постійно бракує, наприклад науково-дослідних інститутів, державних лабораторій, вищих навчальних закладів тощо.

3. Погане вирівнювання зусиль. Такі недоліки включають невідповідність між попитом і пропозицією висококваліфікованого персоналу та недостатні урядові стимули для фірм до співпраці з промисловістю та/або державними лабораторіями. Ця ситуація була типовою для Данії та Англії в 1970-х і 1980-х роках, коли вони змінювалися, щоб координувати науку, освіта та зусилля промисловості.

4. Відсутність потоку інформації. Відсутність практичності технологій і нових знань. Особливо це стосується поділу військової та цивільної промисловості, передових технологій, які, як правило, мають подвійне використання, не підлягають перенесенню на цивільні програми, або коли джерела іноземних технологій мають слабкі зв'язки з місцевими технологіями.

5. Закрита розробка. Сильна олігополія або олігопольне партнерство між провідними компаніями та урядом може перешкодити державному капіталу (фондам) інвестувати в розвиток нових високотехнологічних компаній. Це зумовлено досвідом позитивних відгуків, а також наявністю деяких неринкових механізмів, які є особливо небезпечними в перехідних економіках [19, 8-10].

Наприклад, таким позитивним досвідом може бути випадок, коли велика компанія успішно розробляє та впроваджує інновацію з державним фінансуванням, а сама продовжує інвестувати в державне фінансування, скорочуючи коло потенційних інноваторів, дефіцит тощо, які безпосередньо не пов'язані до виконання державних функцій, але які ми можемо створити правильну культуру, освіту і т. д.

Фундаментальною проблемою, з якою стикаються дослідники НІС, є потенційна небезпека розширення концепції для інтеграції, інтеграції фактично всіх аспектів соціально-економічної, політичної та культурної діяльності країни, тобто інтеграції, поглинання та диференціації НІС із соціально-економічними системами. Інтерес до теорії та практики НІС з'являється на просторі пострадянських країн, яким здебільшого ще не вдалось сформувати свої Національні інноваційні системи.

Стосовно роботи вітчизняних дослідників слід звернути увагу на активність українських науковців у дослідженні різних аспектів НІС та деякі спроби розробки інноваційної моделі розвитку України. Проте на даний момент, слід зауважити відсутність єдиної державної політики у інноваційній сфері та негативний вплив, зумовлений фактичною відсутністю Національної інноваційної системи, що містить окремі ланки, однак не функціонує як єдина система.

1.3. Методичні підходи до оцінювання інноваційного потенціалу

Для подальшого проведення дослідження необхідно узагальнити методичні підходи до аналізу співпраці у сфері інновацій та інвестицій як на мікр- так і макрорівнях, а також на різних етапах інноваційного циклу.

Аналіз інноваційно-інвестиційної співпраці між країнами на макрорівні ґрунтується, в першу чергу, на визначенні позиції країни на глобальному інноваційному ринку. Для цього можуть бути застосовані міжнародні інноваційні індекси. Основні з них узагальнено у табл. 1.3 та розглянуто їх складові, які характеризують безпосередньо міжнародне інноваційно-інвестиційне співробітництво. Слід зазначити, що окремі з цих індексів наразі не розраховуються. Але в цілому вони зорієнтовані на аналіз інноваційної інфраструктури, експорту та імпорту інноваційної продукції, інноваційного інвестування тощо. Індекси дозволяють порівняти країни між собою.

Таблиця 1.3

Міжнародні інноваційні індекси

Індекс	Складові оцінки міжнародного інноваційно-інвестиційного співробітництва
Глобальний інноваційний індекс (Global Innovation Index INSEAD)	Розвиток інноваційних кластерів Частка фінансування досліджень, що отримується з-за кордону Кількість стратегічних інноваційних альянсів Імпорт та експорт високотехнологічної продукції Імпорт та експорт послуг ІКТ Прямі іноземні інвестиції Експорт креативних товарів
Міжнародний інноваційний індекс (Global Innovation Index BCG)	Частка високотехнологічного експорту Інвестиції у дослідження та розробки
Індекс інноваційного потенціалу (Innovation Capacity Index)	Розвиток інноваційної інфраструктури
European Innovation Scoreboard	Міжнародні спільні наукові публікації Кількість іноземних аспірантів Венчурне фінансування Експорт середньо та високотехнологічної продукції Експорт наукоємних послуг
Глобальний індекс конкурентоспроможності	Розвиток кластерів Міжнародне інвестування в інновації

*) Складено автором на основі [60-62]

Для аналізу обсягів технології, що передається через торгівлю високотехнологічними товарами, використовується класифікація технологічної ємності торгівлі, розроблена ЮНКТАД. Під технологічною ємністю торгівлі (ТЄТ) розуміють частку витрат на дослідження і розробки в загальному обсязі виробництва і торгівлі товарами окремих галузей. Показник ТЄТ розраховується по кожній країні в розрізі галузей виробництва й окремих товарів, а потім визначається середнє значення ТЄТ. Високотехнологічноємними вважаються товари і галузі, чиї ТЄТ перевищують середнє значення для даної країни, групи країн чи галузі; середньотехнологічноємними – якщо ТЄТ близька до середнього значення; низькотехнологічноємними – якщо ТЄТ значно нижча від середнього значення [63]. Основні показники, міжнародного інноваційно-інвестиційного співробітництва на макроекономічному рівні узагальнено на рис. 1.4.

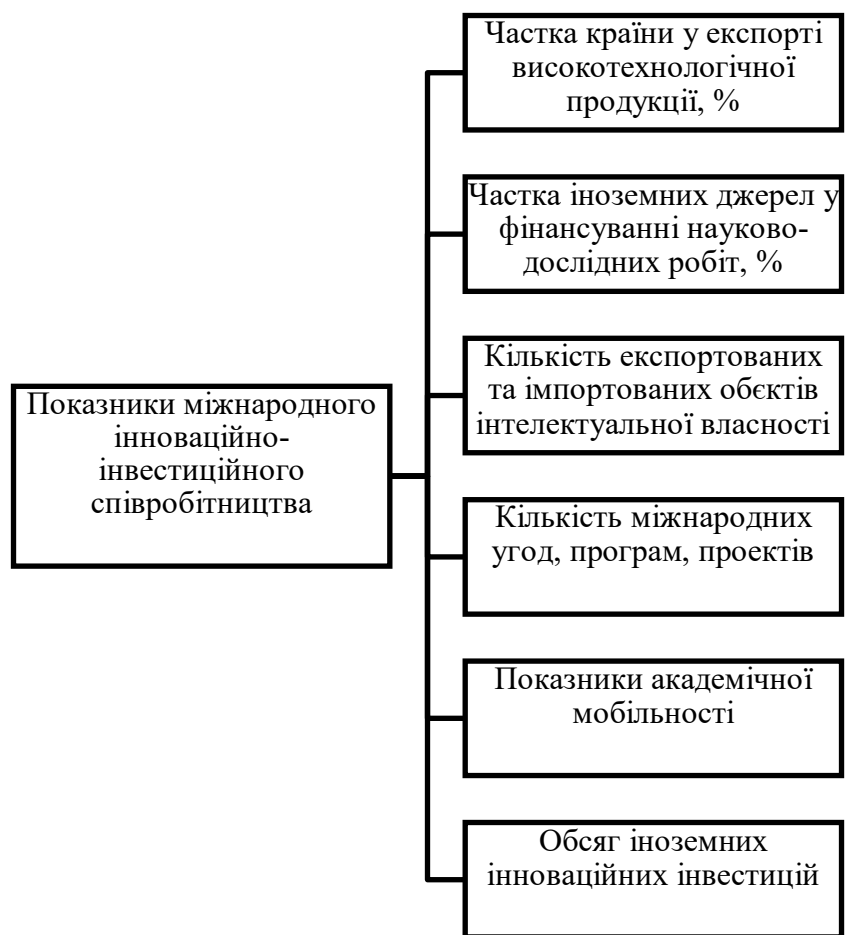

Рис. 1.4. Показники міжнародного інноваційно-інвестиційного співробітництва на макрорівні

*) Узагальнено автором на основі [63]

Дослідницею Т. В. Черницькою [30] запропоновано методику аналізу міжнародного науково-технічного співробітництва країн шляхом розрахунку інтегрального індексу. Методика аналізу міжнародного науково-технічного співробітництва проводиться за критеріями його інтенсивності, в основу якої покладено такі показники: частка зовнішньоторговельного обігу високотехнологічної продукції, частка іноземних інвестицій у загальному фінансуванні НДДКР, частка ліцензійних платежів із країни у відношенні до ВВП, частка ліцензійних надходжень до країни у відношенні до ВВП, частка наукових статей у міжнародному співавторстві у загальній кількості міжнародних статей, частка іноземної власності у патентах, виданих країною.

Дослідники В. П. Бевз та М. О. Івасишин [4] для аналізу ефективності міжнародного інноваційного співробітництва пропонують застосовувати факторний аналіз. У якості незалежної змінної вони пропонують застосовувати Глобальний інноваційний індекс, а у якості незалежних змінних виступає чотири групи факторів (рис. 1.5).

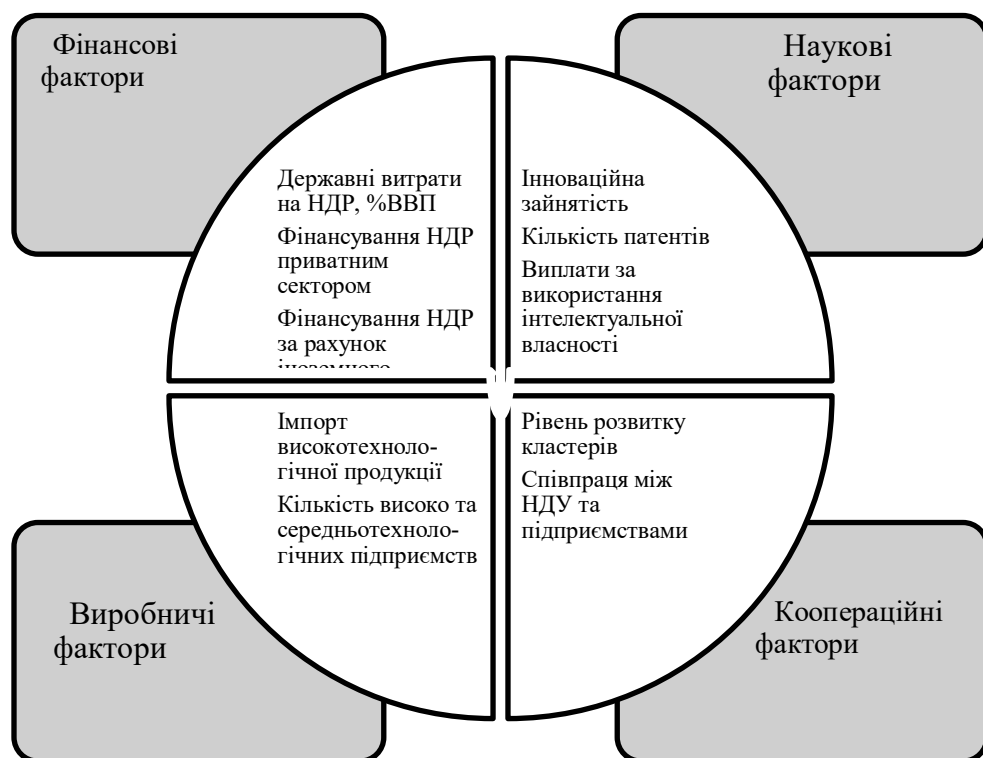

Рис. 1.5. Фактори ефективності міжнародного інноваційно-інвестиційного співробітництва

*) Складено автором на основі [4]

Як показали результати факторного аналізу, проведеного дослідниками, для забезпечення високого та стабільного положення України на міжнародному ринку інновацій слід ефективно здійснювати контроль над виплатами за використання інтелектуальної власності. Помірний вплив на ефективність міжнародного інноваційно-інвестиційного співробітництва мають такі фактори, як імпорту високотехнологічної продукції та фінансування науково-дослідних робіт (за структурою фінансування за рахунок іноземного капіталу та приватним сектором) [4].

Дослідники Н. Є. Скоробогатова, А. П. Новікова [55] пропонують проводити факторний аналіз міжнародного науково-технічного співробітництва на основі макро- та мікро- показників. До макропоказників належать такі чотири групи – економічні (ВВП на душу населення, зовнішній борг, темп приросту ПІ, курс національної валюти), соціально-демографічні (середньомісячна заробітна плата, сальдо міграції, рівень безробіття, рівень освіти, витрати на освіту, очікувана тривалість життя), науково-технічні (витрати на НДДКР, рівень зайнятості населення у науково-технічній сфері, рівень інноваційної активності підприємств, доступність ІКТ для населення, рівень комп'ютерної грамотності), політичні (ступінь відкритості економіки, індекс демократії, індекс сприйняття корупції).

До мікропоказників дослідники відносять економічні (обсяг прибутку), соціальні (рівень кваліфікації працівників) та науково-технічні (кількість вдало реалізованих проектів). Варто зауважити, що фактори впливу на економічні показники розглянуті з двох напрямів: загальний менеджмент (відображено показники діяльності підприємства, що впливають на обсяг прибутку, не враховуючи інформаційні технології), сфера ІТ (відображено показники саме з боку інформаційних технологій) [55].

Щодо аналізу ефективності міжнародного інноваційно-інвестиційного співробітництва на мікрорівні, то застосовуються, як правило, традиційні показники оцінки ефективності, показники ефективності інвестиційних проектів

тощо. Наприклад, дослідник В. В. Туряниця [60] пропонує такий набір ефектів та показників від міжнародного наукового співробітництва підприємств (табл. 1.5).

Таблиця 1.5

Критерії результативності міжнародного наукового співробітництва підприємств

Ефект	Показники
Науково-технологічний	Ефект від продажу прав інтелектуальної власності, тис. грн Рівень залучення до інноваційного процесу підприємств певної галузі Наукомісткість виробничої діяльності підприємств певної галузі
Фінансово-економічний	Продуктивність виробництва, % Темп зростання прибутковості, % Скорочення собівартості виробництва, %
Маркетинговий	Частка ринку одного підприємства на окремому ринку, % Приріст обсягів продажу продукції/надання послуг, %
Соціально-економічний	Імпортозалежність, % Темп зростання заробітної плати, %
Екологічний	Зниження викидів CO ₂ , %

*) Складено автором на основі [60]

Ефективність інноваційної діяльності слід визначати з урахуванням таких підходів:

1) аналіз економічної ефективності нововведення стосовно підприємства, тобто як воно забезпечує конкурентоспроможність, прибуток і фінансову стабільність підприємства;

2) аналіз ефективності управління інноваційною діяльністю з погляду забезпечення неперервності інноваційного процесу і досягнення кінцевої мети одержання новинок (продукту, технологій), які відповідають вимогам ринку;

3) урахування часу, тобто здатність одержувати необхідні результати за визначений проміжок часу [8].

До основних показників ефективності міжнародних інноваційних проєктів найчастіше відносять такі як норма прибутку, період окупності, чистий приведений дохід, індекс рентабельності (прибутковості), внутрішня норма дохідності.

1. Чистий приведений дохід (ефект) (1.1):

$$NPV = \sum \frac{CF_n}{(1+r)^n} - IC \quad (1.1)$$

де CF_n – дохід за n-й період часу;

IC – сума інвестицій, інвестиційні витрати;

r – показник вартості капіталу;

n – кількість років.

Якщо чистий приведений дохід більше нуля, то інвестувати доцільно.

2. Індекс (коефіцієнт) доходності (PI) (1.2):

$$PI = \frac{\sum \frac{CF_n}{(1+r)^n}}{IC} \quad (1.2)$$

де CF_n – дохід за n-й період часу;

IC – сума інвестицій, інвестиційні витрати;

r – показник вартості капіталу;

n – кількість років.

Показує рівень доходів на одиницю витрат, тобто дозволяє визначити ефективність вкладу. Чим більше значення цього показника, тим більша віддача кожної грошової одиниці інвестованої в даний проект. Якщо індекс доходності більше 1, то інвестувати доцільно.

3. Період окупності. Цей метод не враховує часову вартість грошей. Якщо доходи розподілені по роках рівномірно, то період окупності визначається як відношення суми інвестицій до суми річного доходу.

4. Чиста термінальна вартість (NTV) (1.3):

$$NTV = \sum CF_n(1+r)^n - IC(1+r)^n \quad (1.3)$$

де CF_n – дохід за n-й період часу;

IC – сума інвестицій, інвестиційні витрати;

r – показник вартості капіталу;

n – кількість років.

Якщо чиста термінальна вартість більше 1, то доцільно інвестувати.

5. Коефіцієнт ефективності інвестицій (ARR) (1.4):

$$ARR = \frac{PN}{\frac{1}{2}IC} \quad (1.4)$$

де IC – сума інвестицій, інвестиційні витрати;

PN – середньорічний дохід.

Крім того, може бути застосований коефіцієнт фактичної результативності роботи, рекомендований ЮНІДО (Організацією Об'єднаних Націй з промислового розвитку). Цей показник розраховується за такою формулою (1.5):

$$r = \frac{R_c}{\sum_{i=1}^N Q_i - \sum_{i=1}^N (H_1 - H_2)}, \quad (1.5)$$

де R_c — сумарні витрати на закінчені роботи, що прийняті до освоєння в серійному виробництві;

Q — фактичні витрати на НДДКР за i -й рік;

N — кількість років аналізованого періоду;

H_1 — незавершене виробництво на початок періоду, що аналізується, у вартісному виразі;

H_2 — так само на кінець періоду, що аналізується [18].

Таким чином, на основі проведеного узагальнення методичних підходів до аналізу співробітництва у сфері інновацій та інвестицій між країнами, можемо зробити висновок, що таку оцінку потрібно проводити на макроекономічному та мікроекономічному рівнях. Для оцінки на макроекономічному рівні можуть бути застосовані глобальні інноваційні індекси та такі показники як частка країни у загальному світовому експорті високотехнологічної продукції, частка наукових досліджень, яка фінансується з іноземних джерел, експорт об'єктів інтелектуальної власності, показники академічної мобільності тощо. На мікрорівні застосовуються переважно традиційні методи оцінки ефективності міжнародних інноваційних проектів.

Висновок до першого розділу

Дослідження теоретико-методичних основ інноваційного розвитку у контексті міжнародної інтеграції дало змогу зробити наступні висновки:

1. Серед науковців немає одностайності й у визначенні самого терміну «інновація». Проведений аналіз літературних джерел дозволив виділити чотири основні підходи до його тлумачення. У дуже загальному вигляді, вони зводяться до трактування інновації як проведення змін; інновації як вкладання коштів; інновації як процесу створення, розповсюдження та застосування чогось нового; інновації інновацію як кінцевого результату реалізації певної ідеї. На нашу думку, останній підхід є найбільш обґрунтованим для проведення дослідження.

2. Опрацювання наукових фахових джерел щодо сутності поняття «інноваційний потенціал» дало змогу виявити, що воно отримало розвиток на початку 80-х років XX ст. Серед значної кількості підходів до цього поняття найбільш розповсюдженим є так званий ресурсний підхід за якого інноваційний потенціал розглядається як упорядкована сукупність ресурсів, які забезпечують здійснення інноваційної діяльності суб'єктом ринку.

3. У науковій фаховій літературі виділяють інноваційний потенціал підприємства, регіону та країни, що має свої особливості та характеризується різним набором показників для дослідження.

4. У даному дослідженні інноваційний потенціал розглядається як міра спроможності економічного суб'єкта здійснювати інноваційну діяльність. При цьому, під спроможністю розуміється наявність і збалансованість складових компонентів інноваційного потенціалу, а під готовністю – достатність рівня розвитку потенціалу для формування інноваційно-активної економіки у контексті міжнародної інтеграції.

5. У роботі розкрито особливості інновацій, наведено їх різноманітні визначення, наведено ланцюжок вартості, в основі якого покладено інноваційний відтворювальний цикл. Згруповано форми міжнародного інноваційного

співробітництва за двома критеріями – за рівнем та за стадією інноваційного циклу. Відповідно на етапі новаційно-комерційного напівциклу на макrorівні переважають форми міжнародних дослідницьких програм, угод, участі у міжнародних наукових організаціях, міжнародна технічна допомога, а на мікрорівні – консорціуми університетів, науково-технічні стратегічні альянси, дослідницькі центри ТНК, комерціалізація об'єктів інтелектуальної власності. На етапі інноваційно-індустріального циклу на макrorівні превалює створення інноваційної інфраструктури на засадах державно-приватного партнерства, а на мікрорівні – створення спільних інноваційних підприємств, венчурне фінансування, експорт високотехнологічної продукції.

6. Встановлено, що головним чинником економічного розвитку на інноваційних засадах є спроможність ефективного поєднання науки, освіти і виробництва. Таким чином, Національна інноваційна система – це елементи та відносини, що виникають при створенні, розповсюдженні та використанні нових, економічно корисних знань і навичок та функціонують на національному рівні.

7. На даний момент, слід зауважити відсутність єдиної державної політики у інноваційній сфері України та негативний вплив, зумовлений фактичною відсутністю Національної інноваційної системи, що містить окремі ланки, однак не функціонує як єдина система.

8. У роботі виділено методичні підходи до оцінювання інноваційного розвитку у контексті міжнародної інтеграції та фактори ефективності міжнародного інноваційно-інвестиційного співробітництва. Визначено, що аналіз співробітництва у сфері інновацій та інвестицій між країнами потрібно проводити на макроекономічному та мікроекономічному рівнях. Для аналізу на макроекономічному рівні можуть бути застосовані глобальні інноваційні індекси та такі показники як частка країни у загальному світовому експорті високотехнологічної продукції, частка наукових досліджень, яка фінансується з іноземних джерел, експорт об'єктів інтелектуальної власності, показники академічної мобільності тощо. На мікрорівні застосовуються переважно традиційні методи аналізу ефективності міжнародних інноваційних проєктів.

РОЗДІЛ 2. СИСТЕМНИЙ АНАЛІЗ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ У КОНТЕКСТІ МІЖНАРОДНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

2.1. Діагностика розвитку інноваційної діяльності в Україні та світі

Як переконливо свідчить практика господарської діяльності, будь-які заходи щодо стимулювання інвестиційної та інноваційної діяльності можуть бути ефективними лише за наявності об'єктивних правових норм, які є основою відповідних пільг. У розвинутих країнах, де частка нових підприємств досягає 70%, виробництво та експорт наукомісткої продукції забезпечує 80-90% ВВП. Основною причиною відставання Китаю від цих показників є суперечлива інноваційна політика та нерентабельність інвестицій. та інноваційне середовище. Продовжується практика призупинення дії окремих положень щодо фінансування нових видів діяльності без належного аналізу та оцінки реалізації попередників у нових законодавчих та нормативних актах.

Було опубліковано ряд законодавчих положень щодо нових видів діяльності. Наприклад, Закон України від 1977 по 12 р. зі змінами від 19.12.2006 «Про наукову і науково-технічну діяльність» встановив норми фінансування науково-технічної діяльності в державному бюджеті, що становить 1,7% від ВВП. Проте типовий річний показник бюджетних витрат на науку становить 0,3%-0,5% ВВП, а загалом з усіх джерел 1,2%-0,89%. Відомо, що економічна життєздатність науки починається тоді, коли капітал перевищує 0,9% ВВП. Вона витрачає в 10 разів більше коштів з державного бюджету на науку для забезпечення діяльності державних установ і правоохоронних органів. [14]

Подібну ситуацію можна побачити у видатках і фінансуванні програм, спрямованих на наукові дослідження в освіті. Статті 21 та 22 Закону України «Нові види діяльності» встановлюють податкові пільги для інноваційних підприємств та пропонують стимулювати інноваційну діяльність (50% податку з

обороту; 50% податку на землю; продажів понад 50% ПДВ;). Однак спочатку дію цих статей призупиняли у 2003, 2004 та 2005 роках – повністю скасовували.

Це означає, що в Україні немає пільг для інноваційних підприємств, а дія закону про «новий вид діяльності» щодо пільгового режиму блокується, у податковому законодавстві немає положення про підтримку нових видів діяльності. Водночас моніторинг діяльності технопарків показує, що з 2005 по 2010 рік вони отримали 124,1 млн грн податкових надходжень і перерахували до державного бюджету 769,7 млн грн. та 2,7 млн. грн. Подібні показники активності нового виду. [15]

На нашу думку, в умовах нестабільності, стагнації економічного зростання та дефіциту бюджету в Україні необхідність використання податкових пільг для сприяння розвитку інноваційного сектору економіки не є доцільним та ефективним інструментом. Основною перешкодою для отримання прибутку в інноваційному секторі є можливість ухилення від сплати податків, не пов'язана з процесом економічних інновацій, і можливість використання преференцій бізнес-одиниці, які не враховують ці преференції.

Важко визначити, чи можуть податкові пільги стимулювати інноваційну діяльність і забезпечувати економію податків для нових підприємств. Як наслідок, ефективність використання податкових пільг значно знижується.

Неоднорідність регіональної інноваційної діяльності є результатом очевидного протиріччя між потребою витратити на інновації в промислово депресивних регіонах та їхньою відносно низькою спроможністю отримувати кошти, спрямовані на заохочення інновацій та інвестицій в інновації порівняно з більш розвиненими регіонами.

Тобто, чим більше інновацій потрібно в депресивних регіонах для підтримки та підвищення конкурентоспроможності регіональних підприємств в умовах процесу глобалізації, тим важче регіонам використовувати ефективні інвестиції та державні кошти для просування таких інновацій. Як показує статистика, регіони, що відстають, недостатньо інвестують в інноваційну

діяльність, і спостерігаються значні труднощі у використанні державних коштів для стимулювання інноваційної діяльності.

Враховуючи низький рівень інвестицій в інноваційний розвиток і взаємодоповнюваність приватних і державних витрат на дослідження і розробки та іншу інноваційну діяльність, продуктивне поглинання цих інвестицій буде низьким. Тому з метою цільового використання бюджетних коштів (держави, області, міста) необхідно надавати пряму допомогу новим підприємствам, а не галузі в цілому. Звичайно, є певний ризик і невизначеність, які є результатом будь-якого стрімкого процесу.

Однак вплив невизначеності на інвестиційний процес можна побачити на галузевому рівні. однак причини цих явищ неоднакові. Фактори, що визначають інвестиції в промислові підприємства, пов'язані з розміром ринку, науковою інфраструктурою, наявністю високоякісних ресурсів, концентрацією кваліфікованої робочої сили та безпосереднім розташуванням інших підприємств і наукових установ. Зауважте, що фактори витрат, особливо витрати на робочу силу, є вторинними щодо інших секторів економіки. Нижче наведені основні джерела фінансування інновацій на сьогоднішній день.

Інвестиційне багатство країни. Схема бюджетного фінансування інноваційної сфери наведена в табл. 2. 1.

Таблица 2.1.

Існуюча система бюджетного фінансування інноваційної сфери в Україні

Власні кошти	Залучені кошти	Позикові кошти
Державний бюджет; бюджети регіонів; місцеві бюджети; позабюджетні фонди; Державний фонд фундаментальних досліджень; Державний інноваційний фонд; Фонд сприяння розвитку малих підприємств у науково-	Державна кредитна система; Державна страхова система; кошти спеціалізованих державних і комунальних інноваційних фінансовокредитних установ; Пенсійний фонд; Фонд соціального страхування;	міжнародні запозичення (зовнішній борг держави); державні облігаційні та інших позики (внутрішній борг держави); інвестиційний податковий кредит.

технічній сфері.	Державний фонд зайнятості.	

*) Складено автором на основі [60]

Вітчизняними вченими-економістами встановлено, що найбільш важливу роль у фінансуванні інноваційного процесу відіграють власні кошти підприємств чи організацій, а кошти державного бюджету, що використовуються на інноваційну діяльність, відіграють меншу роль у формуванні інших джерел фінансування.

Але досі жодна економіка не розвивалася без бюджетних асигнувань на науково-технічний розвиток та інновації, замість яких реалізовувалися цільові комплексні програми та флагманські національні проекти. До 2000 року єдиним фондом фінансування регіонального інноваційного бізнесу в Україні був Державний інноваційний фонд.

На жаль, багато проектів, у які інвестував фонд, не стосувалися науково-орієнтованих продуктів чи технологій. Іноді кошти йдуть на закупівлю імпортного обладнання, що є явним порушенням. Зменшилося державне фінансування та довгострокові банківські кредити інноваційним підприємствам, головним чином через нестабільну соціально-політичну ситуацію в Україні, нестабільність валюти, економічні труднощі та високий фінансовий ризик, що виникає внаслідок цих факторів. Джерела фінансування на корпоративному рівні:

- Власні кошти (прибуток, амортизаційні відрахування, страхові внески, нематеріальні активи, тимчасово вільні та основні оборотні фонди);
- Доходи від продажу акцій, а також внески, цільові доходи та ін.;
- Боргові кошти у вигляді бюджетних, банківських і комерційних кредитів.

Статистичний аналіз факторів, що гальмують інноваційну діяльність, показує, що найважливішими є фінансові: відсутність власного капіталу (близько 83,0% промислових підприємств), недостатня державна фінансова підтримка (56,6%), висока вартість інновацій (55,9%), висока економічна ризик [38].

Нижча інноваційність фірм свідчить про слабший інноваційний напрямок інвестицій. Звичайно, місцева влада (і пов'язані з нею структури) відіграє важливу роль у розбудові та мобілізації регіональної інноваційної системи, яка розуміється як процес створення, поширення та використання знань у певній галузі для сприяння регіональному розвитку.

Визначення регіональних інноваційних систем проливає світло на регіональний інноваційний парадокс, який пов'язаний не з інвестиціями у відсталі регіони, а з природою та інституційними характеристиками цих регіонів.

Водночас регіональна науково-технічна інфраструктура не є важливою складовою регіональної економіки, тому постачальники інноваційних послуг (розробка новітніх технологій, навчання, венчурний капітал) не можуть визначити інноваційні потреби підприємств. Під час нашого дослідження ми виявили дві системні перешкоди для доступу до фінансування, з якими стикаються інноваційні підприємства, особливо МСП: розрив інформації про компанію між підприємцями та інвесторами та недостатня обізнаність МСП про інвестиції в Україні. Наразі недостатньо емпіричних даних щодо ролі венчурного капіталу в розвитку інноваційної діяльності в Україні.

Хоча інвестування в інноваційну діяльність широко поширене за кордоном (США, Китай), ця тема є відносно новою для нашої країни, тому дослідження в економіці не є хорошими. Згідно з даними Української інвестиційно-торгової асоціації, активи венчурного капіталу зросли на 27,3 млрд БПЛА за той самий період, досягнувши 173,2 млрд. грн. За останні шість років їхні статки зросли більш ніж у 4,8 рази, тобто в 2,4 рази [19].

Однією з основних причин для реєстрації прямих іноземних інвестицій та інвестицій венчурного капіталу є наявність готових та розвинених юридичних структур, а іншою причиною є уникнення подвійного оподаткування доходів від діяльності венчурних фондів. У той же час законодавство таких країн, як Франція та Велика Британія, розвинулося достатньо, щоб дозволити створення незалежних компаній [20].

Україна не має достатньо ефективної законодавчої бази для виконання венчурним капіталом своєї ролі ринкового інституту. Зі сказаного вище можна зробити висновок, що в Україні мало податкових пільг для нових підприємств, заснованих на прибутках і податкових перевагах від мистецтва. Статті 21 і 22 українського закону про «нові види діяльності» вилучено, а поняття «інновації» взагалі не згадується в податковому законодавстві, а юридично лише пільги надаються державним науково-дослідним інститутам і підприємствам літакобудівної галузі. Європейські країни мають очевидний тригерний момент для податкових пільг. Це означає, що підприємства виграють, якщо прагнуть завершити певні інвестиційні проекти.

Також важливо максимізувати їхню підтримку, коли весь цикл їхньої економічної діяльності (від науково-дослідних розробок до маркетингу продукції) знаходиться під юрисдикцією однієї країни. Українська система податкових пільг здебільшого спрямована на підвищення мобільності підприємств і розширення поточної економічної діяльності.

Тобто економічна підтримка національної економіки має сприяти модернізації виробництва та заохочувати бізнес до діяльності в Україні. Фінансова підтримка інноваційної діяльності передбачає реалізацію заходів, пов'язаних із пошуком, залученням, визначенням джерел та створенням хороших джерел фінансування для фінансування інновацій.

Оскільки інноваційна діяльність характеризується значним рівнем ризику, мобілізація капіталу в інноваційному процесі є проблематичною. На нашу думку, для забезпечення інноваційного розвитку національної економіки необхідно реалізувати декілька заходів:

- Розробити національну стратегію інноваційного розвитку та запровадити систему фінансової підтримки інноваційної діяльності;
- Переробка системи стратегічних пріоритетів інноваційного розвитку (зменшення їх кількості, збереження лише перспективних напрямів);
- Забезпечення сприятливого середовища для створення наукомістких виробництв;

- Побудова широкої мережі венчурних фондів;
- Забезпечення захисту прав інтелектуальної власності.

Крім того, необхідно створити систему економічних стимулів для інвестування економічних інститутів у нові види діяльності. Це потребує визначення конкретних форм і методів заохочення інвестицій в інновації протягом життєвого циклу інновації.

До таких стимулів належать:

- Державні гранти на інвестиції в інноваційну діяльність
- Збільшення фінансування фундаментальних наукових досліджень.
- Зниження витрат на ліцензування виробництва та інновацій;
- Бажаний розгляд технічних засобів і обладнання, що використовуються для впровадження інновацій.

Ми вважаємо, що фінансові ресурси потрібно вкладати в модернізацію та розвиток критичних галузей економіки, таких як паливно-енергетичні комплекси (енергозберігаючі технології). Це означає інвестування в галузі, які підвищують конкурентоспроможність вітчизняних підприємств. Крім того, державна підтримка повинна надаватися галузям з великим інноваційним потенціалом, який може призвести до майбутніх технологічних проривів Науковий потенціал є основою для інновацій, але він використовується неефективно, оскільки багато експертів і вчених залишають сферу науки. [56]

Тому необхідно мотивувати науковців (пропонуючи різноманітні нагороди та гранти), фізично стимулювати працівників підприємств до розробки та впровадження інновацій, створювати сприятливі умови для роботи науковців на батьківщині. Для підвищення рівня комерціалізації результатів наукових досліджень, розвитку інноваційної інфраструктури (технопарків, венчурних фондів, бізнес-інкубаторів), створення інноваційних фондів, налагодження зв'язків між наукою та виробництвом права адресності Захищатиме та фінансуватиме фундаментальні розробки.

Підсумовуючи інструментарій інноваційної політики країн ЄС, можна виділити п'ять чітких моделей на основі критеріїв орієнтації політики, ролі

фундаментальних і прикладних досліджень, а також структури використовуваних інструментів і механізмів. Інноваційні політичні моделі цих двох груп були сформовані під значним впливом структурних фондів ЄС. Обидві проаналізовані групи зосереджуються на підтримці наукових досліджень і досліджень в академічному та приватному секторах, але представники першої групи більше зосереджуються на фундаментальних дослідженнях, тоді як країни п'ятої групи, як правило, сприяють прикладним дослідженням і дослідженням у приватному секторі.

Фундаментальною відмінністю між проаналізованими моделями є співвідношення науки та приватного сектору, що є центром національної інноваційної політики. Програми інноваційного розвитку, що фінансуються зі структурних фондів ЄС, показали значний позитивний ефект у першій групі країн, які дотримуються моделей інноваційної політики, заснованих на конкурентних наукових дослідженнях (Польща, Словенія, Ірландія, Мальта). Як відомо, на Польщу, яка була найуспішнішою у залученні інвестицій зі структурних фондів, припадало 16,4% витрат ЄС на структурне фінансування інновацій у 2007–2020 роках (близько 5 млрд євро).

Загалом у Польщі надзвичайна підтримка не лише допомогла розширити фінансування науки в країні, але й призвела до значного збільшення приватних інвестицій у дослідження та розробки, які зросли з лише 0,18% до 0,44% ВВП між 2010 та 2014 роками.

У Словенії лише 15 державних установ із 47 науково-дослідних інститутів мають право отримувати державне фінансування. Проте відношення прямих інвестиційних прямих доходів держави до адміністративних витрат, основних засобів, будівництва, ремонту та поточних операційних витрат не перевищує 10% [24].

Домінуючою моделлю фінансування науки є конкурсний відбір проектів, які здійснюються за допомогою так званих «дослідницьких кластерних програм» з 1999 р., як у Польщі [24]. Відомо, що інноваційна система в Ірландії є відносно

унікальною, оскільки наукові дослідження в основному проводять ТНК, а роль МСП загалом невелика.

Для Ірландії, країни англосаксонської економічної моделі, природно виділяти державні кошти на фінансування науки на конкурсних засадах, водночас країна відома прагматичним підходом до реалізації стратегій інноваційного розвитку експертна оцінка майбутнього потенціалу був і залишається важливим інструментом стратегічного розвитку країни [24].

Країни першої визначеної групи будуть доповнені системою податкових стимулів, що розвивається, для прямого конкурентного фінансування наукової та інноваційної діяльності, а також інструментами для стимулювання інноваційної діяльності підприємств та модернізації технологій. Ірландія, безумовно, є лідером у впровадженні податкових пільг для розвитку науково-обґрунтованих галузей в ЄС.

Він запровадив податковий кредит на дослідження та розробки для приватних компаній на основі виконання мінімальних річних витрат на дослідження та розробки у 2004 році, що дає 25% знижку на корпоративний податок. Дефіцит бюджету в результаті податкових кредитів збільшено до [34].

З 2013 року прийнято правовий стандарт, згідно з яким компанія може отримати податковий кредит на всі витрати до 200 тис. євро першої інвестиції в дослідження та розробки [18].

У 2016 році Ірландія запровадила нову податкову пільгу під назвою Knowledge Development Box (KDB), яка спрямована на максимізацію стимулів для компаній у розвитку інтелектуальної власності в Ірландії.

Механізм податкової схеми полягає в тому, що 6,25% прибутку від продажу продуктів або послуг, створених з використанням інтелектуальної власності, розробленої в Ірландії, звільняються від податку [3].

У Польщі податкові пільги доступні для впровадження нових технологій, придбаних шляхом придбання наступних технологій або послуг у зовнішніх партнерів. На відміну від більшості країн ЄС, податкові пільги в Польщі стимулюють імпорт технологій, а не сприяють їх внутрішньому розвитку. У той

же час значення непрямой підтримки приватних компаній інноваційних галузей є відносно незначним, оскільки лише 80 польських підприємств скористалися відповідними пільгами з 2014 року на загальну суму 67,8 млн євро, що становить не більше 1% від суми податків, оплачують приватні компанії. [8]

У Словенії податкові пільги для науково-дослідної діяльності діють з 2006 року і щороку розширюються. [15]

База оподаткування компанії може бути зменшена на 100% при придбанні послуг у власному R&D або секторі R&D компанії, але не перевищує податкову базу компанії

У другому визначено набір країн. Німеччина, Фінляндія та Швеція представляють групу лідерів інноваційного розвитку не лише в ЄС, а й у всьому світі. Політика цих країн базується на принципі національних інноваційних систем, втіленому в підтримці спільних досліджень і розробок шляхом створення та активації спільних платформ на різних рівнях, Ініціативи команди високих технологій, яка спільно реалізується представниками академічного та приватного секторів.

Існує політика розширення венчурного капіталу та боргового фінансування для нових видів діяльності, тоді як використання податкових пільг у цій сфері є відносно обмеженим. Загалом, моделі політики спільних наукових досліджень та інноваційної політики дозволяють відповідним країнам підтримувати технологічне лідерство та перше місце в радикальних інноваціях

Подібний підхід був використаний у Греції, Естонії та Латвії – країнах, далеких від технологічного лідерства Європи. Проте оцінки потенційної ефективності впровадження моделей інноваційної політики, скопійованих із технічно розвинутих країн, є суперечливими. Однак існує сильний корпоративний попит на технологічні інновації на колишньому національному ринку, чого не можна сказати про останній. У Греції, Естонії та Латвії перевага інноваційної політики щодо необхідності створення внутрішнього попиту на інновації полягає в підтримці великих високотехнологічних компаній, близьких до державного сектора, з метою створення «штучного» попиту на високі технології.

Очевидно, що цей напрямок інноваційної політики пов'язаний із ризиком невдачі, враховуючи обмежену кількість таких фірм, невелику робочу силу та обмежений вплив поширення знань і технологій.

Третя група є найбільш важливою з точки зору моделі інноваційної політики, представлена сильними великими державами-членами (Франція, Велика Британія, Італія) та невеликими, але високотехнологічними Нідерландами. Комерціалізація результатів НДДКР, стимулювання трансферу технологій та активне використання податкових пільг для інвестування у сфері досліджень та розробок та інновацій.

Слід зазначити, що до 2008 року ця група країн, як і друга група, зосереджувалася на підтримці НДДКР, але в цих країнах суспільні вимоги до ефективності інвестицій у НДДКР зросли під час кризи, а. Зміна напряму політики для наступного етапу інновацій. Так, у національній програмі реформ у Франції заплановано багато інструментів для підтримки інноваційного підприємництва та професіоналізації інновацій [27].

Основним завданням є розширення фінансування інноваційного бізнесу через декілька програм, зокрема: «Інвестиції в майбутнє», за якою кошти спрямовуються на інновації у сферах ІТ, промислової модернізації, енергетики та екологізації (сума); Національний інвестиційний банк: BPIFrance, за допомогою якого у 2014 році було інвестовано 12,5 мільярдів євро кредитів у 15 000 малих і 1600 середніх компаній.

У Великій Британії особливий акцент був зроблений на комерціалізації наукових розробок. Його посилення стимулюватиме підприємців через національні програми. Ініціатива Entrepreneurship Loans була започаткована у 2012 році з метою надання фінансових консультацій молодим підприємцям. У перший рік програми близько 60 мільйонів євро отримали десятки тисяч підприємців. Враховуючи високу продуктивність програми, уряд збільшив бюджет ще на 200 мільйонів євро та скасував вікове обмеження для заявок.

На сучасному етапі впровадження «Виробничого плану» дало новий поштовх політиці розвитку підприємництва, основним напрямком якої є стимулювання динамічного зростання високоефективних МСП.

З 2015 року фінансові важелі підтримки підприємців в Італії включають програму «Smart & Start Italia» з бюджетом 200 мільйонів євро, бенефіціари якої були встановлені за останні 4 роки та зареєстровані в спеціальному відділенні Торгової палати Італії. 70% бюджету їх інвестиційного проекту фінансується у формі безвідсоткових позик [13].

В Італії регіональними пріоритетами для розвитку комерційно життєздатних технологій є IT (програма «ICTAgenda digitale»), екологічні проекти (програма «Industria sostenibile»), нанотехнології, нові матеріали, біотехнології та сучасні технології виробництва.

2.2. Аналіз стану міжнародного співробітництва України та країн ЄС

В сучасних умовах динаміка глобалізації та економічного розвитку створює передумови для пошуку шляхів співпраці між країнами світу, особливо між інтеграційними угрупованнями.

Крім того, співпраця є вигідною для розвинутих країн світу через можливість використання дешевої робочої сили та природних ресурсів, розширення ринків збуту своєї продукції та диверсифікації доходів, і така співпраця важлива в контексті членства.

Запровадження ринкових змін посилило попит на розвиток євроінтеграційного процесу в Україні. У цьому контексті управління будь-якою галуззю економіки є цілеспрямованою інноваційно-інвестиційною діяльністю. Теоретико-методологічна основа наших досліджень та наукових розробок вітчизняних та іноземних найковців щодо інвестицій та інновацій.

Дослідження вирішується методами математичної статистики та критичного аналізу (визначення динаміки та структури інвестицій та інновацій на рівні розвитку), регресійного аналізу (розробка економетричної моделі, що визначає

зв'язок між ПІ та ВВП). Економічна ситуація вимагає від економіки Китаю співпраці з інтеграційними угрупованнями розвинених країн, наприклад Європейського Союзу.

Це не лише наявність спільного кордону, а й поштовх для розвитку інвестиційних відносин між нашою державою та країнами ЄС, що підтверджує аналіз іноземних інвестицій з країн ЄС в Україну. Як бачимо, починаючи з 2001 року інноваційне співробітництво країн ЄС в Україну поступово збільшувалися. У 2014-2015 роках ця сума інвестицій дещо зменшилася через нестабільність політичної ситуації та військові дії на сході країни. Аналізуючи основних інвесторів в Україну з країн ЄС, слід відзначити Німеччину, Кіпр, Нідерланди та Австрію.

Розширення масштабного зовнішньоторговельного та інвестиційного співробітництва дозволить частково використати потенціал співпраці України з країнами ЄС. Важливою частиною нелегальних бізнес-операцій є різноманітність систем і правил сертифікації продукції, а також невідповідні форми банківських гарантій. Нестабільність законодавчої бази України, відсутність сприятливих умов для інвестування тощо. Таким чином, структура торгівлі товарами між ЄС та Україною відповідає структурі торгівлі між ЄС та країнами, що розвиваються [8].

Існує прямий зв'язок між прямими іноземними інвестиціями та ВВП. Іншими словами, зростання інвестицій позитивно впливає на величину ВВП. Крім того, згідно з розрахунком, для збільшення ВВП на 1% потрібне збільшення прямих іноземних інвестицій на 1,2%. Крім того, ключовим індикатором ефективності національної політики в різних сферах суспільного життя, особливо з точки зору великих міжнародних кредиторів і компаній, що інвестують в економіку, є позиція країни в міжнародних рейтингах біля десятки.

Україна є партнером у подібній оцінці, але високий рівень корупції, складна бюрократія, некомпетентність державного управління, використання адміністративних методів в економіці не приваблюють нашу країну для інвестицій. Зокрема, Global Innovation Index (GII), International Innovation Index

BCG (IntII BCG), Innovation Capacity Index (ICI), European Innovation Scoreboard Innovation Index (European Innovation Scoreboard Summary Innovation Index, SII).

Зокрема, з точки зору інновацій та розвитку, найпоширеніший глобальний індекс інновацій розраховується аналітичним центром INSEAD, бізнес-школи в Лозанні, Швейцарія, тому за результатами 2015 року Україна посідає 64 місце в цьому рейтингу (що на 1 пункт нижче, ніж у 2014 році). Якщо проаналізувати позицію їхньої країни окремо за критеріями індексу, ми отримаємо такі результати: Інституції – 98 місце, Людський капітал – 36 місце, Інфраструктура – 112 місце, [17].

Враховуючи, що оцінювали 141 країну світу, ці результати не дуже втішні. Слід зазначити, що за цим індексом першу трійку членів ЄС (або донедавна) складають Швейцарія, Швеція та Велика Британія.

Згідно з наведеними даними, ми можемо спостерігати значне зменшення обсягів фінансування у 2014-2015 роках, що зумовлено привабливим інвестиційним середовищем України та зниженням прибутковості інноваційних продуктів. Це спричинило:

- 1) Розвиток національних механізмів підтримки експорту інноваційної продукції до країн ЄС;
- 2) Реформування українського податкового законодавства з метою залучення іноземних інвесторів у реальний сектор економіки (запровадження пільгової системи для стратегічних галузей тощо);
- 3) Заохочення використання тарифних та нетарифних інструментів регулювання імпорту високотехнологічних інвестиційних продуктів в Україну;
- 4) Зменшення кількості неофіційної та нелегальної торгівлі, особливо в прикордонних районах, разом із відповідними службами ЄС розробити заходи для запобігання спекуляції митними цінами під час митного транзиту, зокрема шляхом впровадження регулярних митних обмінів. [8];
- 5) Продовження гармонізації системи стандартизації України відповідно до стандартів, правил і регламентів ЄС, а також створити договірно-правову базу для гармонізації технічних стандартів між Україною та ЄС.

Основні напрямки співробітництва між Україною та ЄС у науково-технічній сфері визначені ст. 58 UPS: Обмін науковою та технологічною інформацією; Спільна діяльність у сфері досліджень і технологічних розробок – це, з обох сторін, професійне навчання та заходи програми мобільності для науковців, дослідників і технологів, які беруть участь у DTR [5].

У 2002 р. співробітництво між Україною та Європейським Союзом у науково-технічній сфері було поглиблено шляхом укладення відповідної угоди [28].

Угода про науково-технічне співробітництво визначає принципи співробітництва між Україною та Європейським Союзом у цій сфері, його напрями, тощо.

Ця угода є унікальною та може поновлюватись кожні п'ять років. Подальший розвиток українсько-європейських відносин у науково-технічній сфері пов'язаний з участю України у програмі «Східне партнерство» у 2008 році, яка реалізувала співпрацю між Вірменією, Азербайджаном, Грузією, Молдовою та Україною. Відкрилися нові можливості для країн загалом, особливо в науково-технічній та співробітницькій сфері.

Так, участь у програмі «Східне партнерство» дозволила Україні взяти участь у Рамковій програмі ЄС (Сьома – 2007–2013 рр.), яка активно реалізується ЄС з 1984 року. Рамкові програми – це програми ЄС, спрямовані на багаторічний науково-технічний розвиток. До кінця 2017 року ЄС реалізував сім рамоквих програм: 1984–1988 – I, 1987–1991 – II, 1990–1994 – III, 1994–1998 – IV, 1998 – 2002 – V, 2002–2002. Шостий 2007–2013 – Сьомий, Восьмий (2014–2020) у фазі реалізації [11].

Зазначимо, що тривалість шостої, сьомої та восьмої програм суттєво відрізняється від перших п'яти (їх тривалість зросла з 5 до 7 років), а також бюджет (їхній бюджет значно зріс), так що в рамковій програмі ЄС I мала бюджет близько 4 млрд євро 51 млрд євро, Восьма - 80 млрд євро (для порівняння, бюджет шостої програми становить близько 18 млрд євро). Загальною метою реалізації Рамкової програми VII Порядку денного ЄС було подальший розвиток

Європейського дослідницького простору (ERA), започаткованого відповідно до Рамкової програми VI.

Сьома рамкова програма має складну структуру, як і інші рамкові програми ЄС, і залучає багато учасників, включаючи дослідницькі групи з університетів або дослідницьких інститутів: міжнародні інноваційні компанії; МСП, державні структури, окремі дослідники, міжнародні та неурядові організації. Сьома рамкова програма складається з чотирьох наукових програм («Співпраця», «Ідеї», «Люди», «Ефективність») і двох спеціальних дослідницьких програм (JRC - пряма дія і ЄВРОАТОМ), кожна з яких має підпрограму [11] (рис. 2.1).

Відповідно до офіційного звіту про моніторинг результатів Сьомої рамкової програми, [11] Україна брала участь майже в усіх спеціальних програмах і тематичних пріоритетах, подала 274 заявки, з яких 19,2% отримали підтримку, 205 українських підприємств, фондів та установ отримали 22 млн. євро [38].

СПІВРОБІТНИЦТВО	
Призначення	Підтримка всіх типів дослідницької діяльності в межах транснаціонального науково-технічного співробітництва
Мета	Збільшення наукового потенціалу та консолідація зусиль у провідних наукових та технологічних галузях
ІДЕЇ	
Призначення	Підтримка креативних та мультидисциплінарних наукових досліджень
Мета	Підтримка талантів, висунення європейських досліджень на передові позиції
ЛЮДИ	
Призначення	Підвищення значення людського чинника в науково-дослідній діяльності
Мета	Кількісне та якісне укріплення кадрового потенціалу європейської науки, у т. ч. за рахунок залучення талантів із «третіх країн»
МОЖЛИВОСТІ	
Призначення	Розширення спектра досліджень і інноваційних розробок у Європі, їх оптимальне використання
Мета	Підтримка координації національних програм про міжнародне наукове співробітництво, підтримка розвитку науково-дослідної інфраструктури та ін.

Рис. 2.2. Наукові складові рамкової програми ЄС [21]

Найбільше проектів в Україні отримали підтримку за наступними напрямками:

- Довкілля (включаючи зміну клімату) (11% від загальної кількості проектів, в яких бере участь Україна, та 11% від загального обсягу інвестицій);

- Транспорт (включаючи авіацію) (10% від загального обсягу інвестицій у проекти, пов'язані з Україною, та 16,2% від загального обсягу інвестицій).

- Міжнародна співпраця (10% від загальної кількості проектів, пов'язаних з Україною, та 12% від загального обсягу фінансування).

- Нанонаука, нанотехнології, матеріали та нові продукти (9% від загальної кількості українських учасників та 12,5% проектного фінансування);

- Рух Марії Кюрі (9% від загальної кількості та 4% фінансування проектів, пов'язаних з Україною).

- Харчова, сільськогосподарська промисловість та біотехнології (8% від загальної кількості проектів, пов'язаних з Україною, та 5% від загального обсягу інвестицій).

- Космос (7% від загального та 11% від проектного фінансування, в якому бере участь Україна);

- Ядерний синтез та радіаційний захист (7% від загальної участі України та 4,6% від фінансування проекту).

Для порівняння, 5,3% від загальної кількості українських проектів-учасників та 8,5% від загального фінансування:

- Інформаційно-телекомунікаційні технології - 5,3% і 2% відповідно;
- Енергетика - 4% і 2,5% відповідно;
- 6% і 3,8% з соціально-економічних наук відповідно;
- Збереженість - 0,7% і 1,17% відповідно;
- Структура досліджень - 4% і 3,2% відповідно;
- Частка МСП становила 2% та 1,9% відповідно;
- Регіони: 1,3% і 0,7% відповідно;
- На суспільні науки припадає 1,3% і 0,7% відповідно [10].

Участь України в програмах Сьомої рамкової програми вимагала від неї створення асоціації або приєднання до існуючої організації, як наслідок – під час дії програми Україна не лише мала можливість суттєво підтримати свої наукові проекти, а й розширила свою географію наукових контактів. У 2014 році було підписано новий етап у сфері науки і технологій між Україною та ЄС.

Таким чином, Союзна угода документує продовження співробітництва між Україною та ЄС (стаття 374), визначене як ключовий напрямок для розвитку науково-дослідного потенціалу та кадрового потенціалу [5 стаття 2) та інші фінансові (параграф 3) умови, закладені

Слід зазначити, що програма Horizon є першою рамковою програмою, в якій Україна бере участь як асоційований член, не лише беручи участь у ній як виконавець, а й формуючи її зміст. Основні напрями програми: «передова наука» (приблизно 24,4 млрд євро), «промислове лідерство» (приблизно 17 мільярдів доларів США) та «Соціальні виклики» (приблизно 29,7 мільярда євро), а програма Advanced Science складається з чотирьох підпрограм:

1. Європейська дослідницька рада (ERC) з бюджетом 13,955 мільярда євро.
2. Прогресивні науки (FET), 2,696 мільярда євро.
3. Програма Марії Кюрі, €6,162 млрд.
4. Дослідницька інфраструктура, 2,488 млрд євро.

Програма «Індустріальне лідерство» зосереджує свою увагу на трьох підпрограмах:

- Лідерство в індустріальних технологіях (інформаційні та телекомунікаційні технології, ключові технології, космос), 13,557 млрд євро.
- Доступ до ризикового фінансування, 2,842 млрд євро.
- Інновації у малому та середньому підприємстві, 3 млрд євро.

Програма «Суспільні виклики» включає підпрограми за такими сімома тематичними напрямками:

1. Здоров'я та добробут, 7,472 млрд євро.
2. Безпека продуктів харчування, сталє сільське господарство, лісництво, водне господарство, прісна вода та біоекономіка, 3,851 млрд євро.
3. Навколишнє середовище, клімат, ефективність ресурсів, 3,081 млрд євро.
4. Безпечна, чиста та ефективна енергетика, 5,931 млрд євро.
5. Розумний, зелений та інтегрований транспорт, 6,339 млрд євро.
6. Інклюзивне, інноваційне та розумне суспільство, 1,309 млрд євро.
7. Безпечне суспільство, 1,695 млрд євро.

Відповідно до даних Міністерства освіти і науки України, станом на кінець 2017 р. з початку програми Україна взяла участь у 446 конкурсах, підготувала 915 проектних пропозиції з яких 90 отримали підтримку (117 українських організацій) на суму 17,232 млн євро [48].

Слід зазначити, що у 10 % проектів України, що отримали підтримку, вона виступає координатором (підпрограми «Дії Марії Кюрі», «Навколишнє середовище, клімат, ефективність ресурсів», «Безпечна, чиста та ефективна енергетика», «Розумний, зелений та інтегрований транспорт», «Інформаційні та телекомунікаційні технології», «Нанотехнології, нові матеріали та продукти»).

Координатор відрізняється від інших учасників консорціуму (керівника робочого пакета та партнера) тим, що він виступає зв'язуючою ланкою між Європейською комісією та іншими учасниками консорціуму, вирішує широке коло організаційних питань, відповідає за розподіл фінансування між учасниками консорціуму та формування звітів. Отримані результати дозволи визначити Україну як одного з найбільш активних учасників програми Горизонт із числа асоційованих членів (Україна займає шосте місце).

Основними партнерами в межах консорціумів, у яких Україна брала участь, були: Німеччина (12,3 % від загальної кількості створених консорціумів), Франція (9,6 %), Італія (9,4 %), Об'єднане Королівство (7,6 %), Іспанія (6,6 %), Греція (6,25 %). Найбільш привабливими для України в рамках восьмої рамкової програми є програми «Передова наука» (45,6 % загальної кількості підтриманих проектів), «Суспільні виклики» (40 % загальної кількості підтриманих проектів) та підпрограми:

— «Дії Марії Кюрі» (близько 40 % загальної кількості підтриманих проектів та 85,4 % загальної кількості проектів, підтриманих у межах програми «Передова наука»);

— «Дослідницька інфраструктура» (майже 7 % та 14,6 % відповідно); — «Безпечна, чиста та ефективна енергетика» (майже 9 % загальної кількості підтриманих проектів та більше 22 % загальної кількості проектів підтриманих у

межах програми «Суспільні виклики»); — «Розумний, зелений та інтегрований транспорт» (8 % та 21 % відповідно);

— «Навколишнє середовище, клімат, ефективність ресурсів» (8 % та 21 % відповідно);

— «Інклюзивне, інноваційне та розумне суспільство» (7 % та 17 % відповідно);

— «Безпека продуктів харчування, стале сільське господарство, лісництво, водне господарство, прісна вода та біоекономіка» (5,6 % та 14 %);

— «Космос» (більше 3 % загальної кількості підтриманих проектів та майже 43 % загальної кількості проектів, підтриманих у межах програми «Індустріальне лідерство»).

Найбільш успішними за обсягами залучених фінансових ресурсів є підпрограми «Дії Марії Кюрі» (42,2 % загального бюджету всіх профінансованих програм України), «Розумний, зелений та інтегрований транспорт» (16 %), «Навколишнє середовище, клімат, ефективність ресурсів» (8,3 %), «Інформаційні та телекомунікаційні технології» (8,2 %), «Безпечна, чиста та ефективна енергетика» (5,5 %). Найбільш активно до процесу подання проектних заявок залучаються представники бізнесу (456 поданих заявок) та ЗВО (388 заявок).

Для порівняння, науково-дослідними організаціями подано 269 заявок, державними організаціями — 26, іншими структурами — 51 [9].

Порівняно з результатами сьомої рамкової програми, рівень ефективності поданих заявок дещо знизився та становить у середньому близько 10 % (за підсумками сьомої програми рівень успішності становив у середньому 19,2 %).

Слід зазначити, що для України характерний найнижчий показник ефективності поданих заявок серед країн-асоційованих членів (для порівняння, показник ефективності поданих заявок Грузії становить 11 %, Фарерських островів — 21,43 %; середній показник по асоційованих членах — 10,35 %, країнах ЄС — 14,39 %). Найнижчим рівнем успішності характеризуються підприємства, установи та організації державного сектору (PUB) (7,69 %).

Для порівняння, рівень успішності заявок, поданих приватним сектором (PRC), становить 10,31 %, науководослідними установами (REC) — 11,52 %, іншими заявниками (OTH) — 11,76 %. Станом на кінець 2017 р. можливість реалізувати свої проекти в межах рамкової програми Горизонт 2020 отримали:

— 19 ЗВО України (обсяг фінансування — 3,3 млн євро), серед них: Національний аерокосмічний університет імені М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут», Національний авіаційний університет, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Національний університет «Києво-Могилянська академія» та ін.;

— 21 дослідницький інститут (обсяг фінансування — 3,9 млн. євро), у т. ч.: Донецький фізико-технічний інститут імені О. О. Галкіна НАН України, Інститут фізики НАН України, Інститут космічних досліджень, Інститут експериментальної патології, онкології і радіобіології ім. Р. Є. Кавецького НАН України, Інститут біоенергетичних культур і цукрових буряків, Інститут магнетизму НАН України та Міністерства освіти і науки України та ін.;

— 2 установи, організації, підприємства державного сектору (обсяг фінансування — 197 тис. євро): Державне підприємство «Центр науково-технічної інформації та сприяння інноваційному розвитку України», Державне космічне агентство України;

— 36 українських підприємств (обсяг фінансування — 9,5 млн євро), серед яких: ТОВ «Науково-виробниче підприємство «ЄНАМІН», ДП «Запорізьке машинобудівне конструкторське бюро «Прогрес» імені академіка О. Г. Івченка», ПАТ «Фармак», ТОВ «Нанотехцентр», ТОВ «Науково-технічний центр «Біомаса» та ін.;

— 5 інших організацій (обсяг фінансування — 335 тис. євро): Асоціація «Український клуб аграрного бізнесу», Інститут світової політики, Міжнародний благодійний фонд «ОМНІ-Мережа для дітей», Торгово-Промислова Палата України, Науковий фонд учених і спеціалістів з молекулярної кібернетики та інформатики [8–10].

2.3. Оцінювання міжнародної активності інноваційних підприємств у науково-технічному співробітництві

Сучасний економічний розвиток країн базується на розвитку науки і техніки в галузі раціоналізації виробництва. Водночас вплив науки і нових технологій на соціально-економічний розвиток країн змінює структуру світового господарства. Інтелектуальна складова: людські знання, трансформовані в наукові дослідження та виробництво, виділяються в інноваціях як ключовий фактор підвищення ефективності та економічного зростання.

Відмінності в розвитку науки і техніки в світі формують об'єктивну причину трансферу технологій між країнами і сприяють розвитку міжнародного науково-технічного співробітництва.

У міжнародному науково-технічному співробітництві взаємодія у сферах міжнародних науково-технічних досліджень, інформації, ліцензування, інжинірингу, науки і технологій, підготовки інженерно-технічних кадрів, семінарів і конференцій, науково-дослідних інститутів і лабораторій, міждержавного обміну тощо, включає поради з технічних питань, технологічну політику, тощо.

Міжнародна торгівля та передача бізнес-технологій займають особливе місце в міжнародній економічній системі, яке визначається такими факторами, як розподіл наукомістких галузей на міжнародній арені інтенсивної конкуренції.

Інноваційна діяльність як засіб підвищення конкурентоспроможності країн впливає на їх позиції у світовій економіці. У найближчі десятиліття Україна розвиватиметься в умовах сильної конкуренції, і з кожним роком позиції країни за конкурентоспроможністю втрачатимуться.

За визначенням Світового банку, ключовим показником зусиль державного та приватного секторів для досягнення конкурентної переваги країни в науці та

технологіях є витрати на дослідження та розробки (НДДКР), виражені у відсотках від ВВП, таким чином, 2,8% у США, 3,2% у Японії, 2,1% у Китаї, 2 у країнах ЄС, 1%, а в Україні – 0,4%. Держава відіграє провідну роль у розвитку міжнародного науково-технічного співробітництва (в рамках довгострокової інноваційної політики) та розвитку інноваційного потенціалу, забезпеченні конкурентоспроможності національної економіки за рахунок інноваційної складової. [21]

Основним напрямком інноваційної діяльності в Україні є ефективне використання інновацій у вітчизняних глобальних медіа. Головною метою національної інноваційної політики України є розвиток наукового потенціалу країни, наукових можливостей і переваг, а також безпосереднє залучення іноземних держав. Забезпечувати фінансову підтримку нової діяльності всіх видів господарських підприємств, а також залучати вітчизняний та іноземний капітал, розвивати практичний бізнес економіки та збільшувати внутрішній експортний потенціал підприємств.

Національні пріоритети України в сучасному світі вимагають і потребують інноваційних підходів до формування та реалізації національної політики для досягнення конституційних цілей країни. Економіка розвинених країн значною мірою базується на інноваціях, тобто застосуванні нових знань і сучасних інформаційних технологій. Відбувся поступовий перехід від глибокої економіки до нової економіки. Економічний розвиток все більше залежить від інноваційної моделі, яка визначає економічну життєздатність країни та її перспективи на європейському ринку.

У свою чергу, інноваційна діяльність є складним процесом перетворення ідей і знань в економічні блага. Враховуючи важливу роль інноваційного процесу в сучасній економіці, виявлення та кількісна оцінка цих можливостей має важливе значення для забезпечення ефективності економічної стратегії країни.

Поки що з розвитком суспільних відносин процес інтеграції поглиблюється і розширюється, завдяки чому між країнами розвиваються не тільки політичні, економічні та правові, а й науково-технічні відносини. Отже, докази посилення

глибини міжнародного науково-технічного співробітництва на основі процесу інтернаціоналізації та національної інтеграції очевидні. Процес міжнародної інтеграції є фактором прискорення економічного розвитку країн-учасниць інтегрованих угруповань, а також практичним засобом інтеграції країн у світове господарство.

Важливим фактором розвитку світової економіки на початку ХХІ століття є взаємодія різноманітних інститутів світового співтовариства, у тому числі європейських організацій, держав та інтеграційних угруповань, діяльність яких базується на досягненні стабільності та закономірності економічного зростання та забезпечення добробуту країни. Це дуже важливо як для країн, що розвиваються, так і для України.

Аналізуючи теоретичні джерела, можна зробити висновок, що інтеграція – це взаємодія різних систем або країн, спрямована на досягнення цілей, визначених європейськими національними науково-технічними програмами. Тому науково-технічні програми є засобом вирішення найважливіших природничих, людських, технологічних, соціально-економічних проблем, реалізації ключових напрямів інноваційного розвитку національної економіки, концентрації науково-технічного потенціалу та розвитку країни.

Інноваційне програмне забезпечення слід розглядати в чотиривимірному контексті:

- Бути зразком ефективних інновацій;
- Предмет співробітництва за принципом належної інтеграції та узгодження інтересів, що об'єднує різні країни, організації, структури та ін.
- Як об'єктивний процес досягнення обраних стратегічних параметрів
- Як комплекс заходів щодо активізації та реалізації участі в інтеграції науково-технічного потенціалу країни в європейське наукове поле. [33]

Прискорення процесу інтеграції Китаю в Європу забезпечить належний рівень конкурентоспроможності країни в регіональному та просторовому масштабі та створить нові можливості для залучення додаткових іноземних інвестицій. Потреба в поглибленому вивченні шляхів покращення та зміцнення

конкурентоспроможності секторів, заснованих на інноваціях, назріла на основі спільної роботи ЄС у сфері науки та технологій, інновації для адаптації до глобальних умов конкуренції, враховуючи, що вони відіграють важливу роль у європейській інтеграції. Останнім часом українські вчені більше зосереджуються на зміцненні міжнародних економічних відносин України з іншими країнами та членстві в ЄС. Сьогодні вибір Європи для України не залежить від «трендів» чи географічної близькості до Європи.

Це передусім вибір країною нового шляху розвитку до європейської культурної моделі, за допомогою якої можна досягти прогресу в усіх сферах життя суспільства – економічній і соціальній. Збалансоване зростання і досягнення стабільної позиції на європейському ринку.

У 2022 році Національна академія наук України приділяла значну увагу розвитку міжнародного науково-технічного співробітництва, розширенню його масштабів та започаткуванню нових форм. Укладено понад 1000 прямих угод та контрактів:

50% – для відділу фізико-технічного та математичних наук;

34% – для відділу хімічних наук і біологічних наук;

16%. – для відділу суспільно-гуманітарних наук. [11]

Останнім часом масштаби участі українських науковців у європейських програмах розширилися. Міжнародне науково-технічне співробітництво між Україною та ЄС здійснюється в обмін на Угоду про науково-технічне співробітництво між Україною та Європейським Союзом від 4 липня 2002 р.

Участь українських науковців у міжнародній науково-технологічній програмі Європейського Союзу «Горизонт 2020» підтримує інноваційний розвиток економіки, підвищує привабливість українських науковців, університетів та дослідницької інфраструктури для міжнародних досліджень. Основа структури науково-технічного сектору України. Зокрема, фундаментальна ідея програми «трансферувати ідеї з лабораторії на ринок» матиме позитивний тренд не лише для науки, а й для економіки, оскільки з'являться можливості для високого розвитку – техніко-економічного. секторах.

Міжнародне науково-технічне співробітництво (далі МНТС) — форма міжнародного економічного співробітництва, що включає обмін загальною науково-технічною інформацією, включаючи торгівлю ліцензіями, спільні наукові розробки, реалізацію великих технологічних проєктів, створення підприємств та інших товарів, геологорозвідку та підготовка національних кадрів.

Ефективність МНТС можлива лише через інтеграцію «трикутника знань», який забезпечує ефективні активи, такі як інноваційна інфраструктура, підвищення якості освіти, продуктивність сектору науково-дослідних розробок, комерціалізація, розвиток і дослідження, а також різні інституції (академічні, дослідницькі інститути), передача технологій тощо. Посилення практичних переваг прав інтелектуальної власності. Найпоширеніші форми міжнародно-технічного співробітництва подано на рис 2.2.

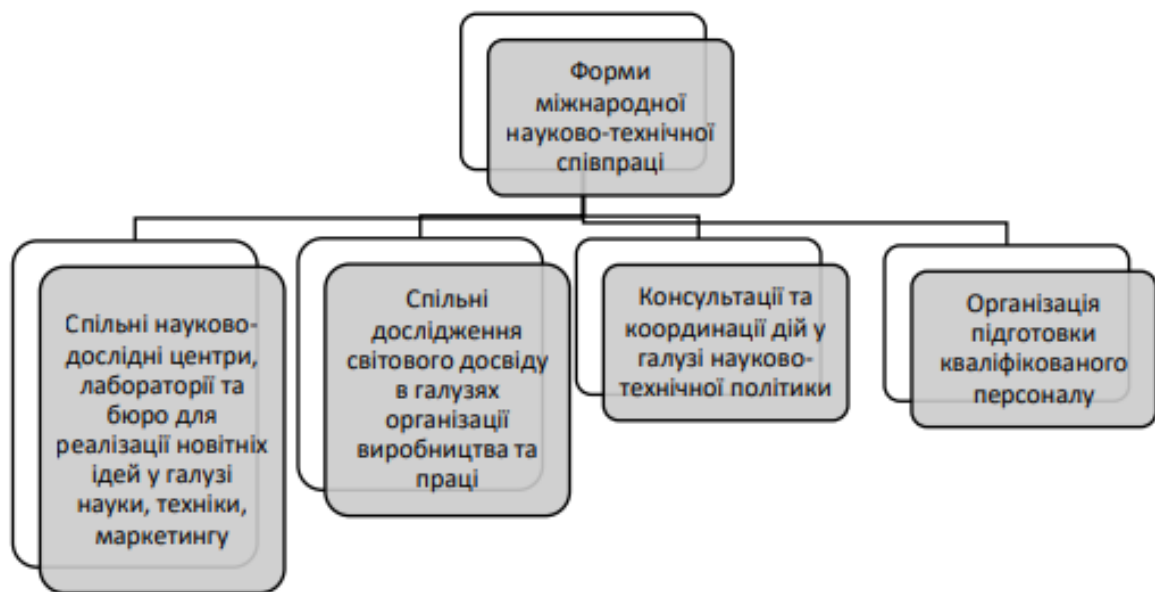

Рис. 2.2. Найпоширеніші форми міжнародно-технічного співробітництва [29]

Найбільш раціональною та ефективною формою такої співпраці (рис. 2.2):

- Організація спільних науково-дослідних центрів і лабораторій для розробки і впровадження новітніх науково-технічних ідей, проведення маркетингових досліджень і здійснення техніко-економічних розрахунків;
- Спільні експертизи в області вдосконалення існуючої техніки і технологій, поліпшення техніко-економічних показників діяльності підприємства;

- Спільне вивчення зарубіжного досвіду в галузі організації виробництва, використання робочої сили та використання вітчизняних підприємств;
- Допомога в координації та консультації з питань науки, техніки та політики;
- Розвиток професійної компетентності наукових співробітників.

Співпраця на сучасному етапі передбачає стимулювання експортної інформатизації інформаційного центру, шляхи та засоби реалізації діяльності інформаційного центру з адаптації міжнародної торгівлі, організацію доступу до інформаційних ресурсів учасників міжнародної економічної взаємодії через мережу Інтернет та новітні інструменти спілкування (соціальні мережі). Розвиток національних інновацій, які сприяють науково-технологічній співпраці в різних сферах, мистецтві та фінансових інструментах.

Закон 848-VIII статті 47 визначає фінансово-кредитні податкові інструменти держави у сфері науково-технічної діяльності та підкреслює, що держава використовує фінансово-кредитні податкові інструменти для створення сприятливих умов для економіки та науково-технічної діяльності.

Відповідно до закону України, обсяг фінансування науки з усіх джерел до 2025 року планується досягти 3% ВВП – це показник, визначений Лісабонською стратегією ЄС і вищий за національну науково-технічну діяльність ВВП України.

Міжнародне науково-технічне співробітництво Україна здійснює в рамках кількох регіональних міжнародних організацій (ООН, Організація ООН з питань освіти, науки і культури, Рада Європи та ін.).

Проте найдовшою та наймасштабнішою співпрацею України з ЄС є участь у рамковій програмі досліджень та інновацій Горизонт-2020, EUREKA, ERASMUS+ та інших програмах, координуваних ЄС та НАТО. Наразі основними пріоритетами міжнародного науково-технічного співробітництва в Україні є Лісабонська стратегія та стратегія «Європа 2020», а також створення нових інструментів співпраці та дослідницьких центрів з ЄС, оголошені Twining і TAIEH. Крім того, науково-технічне співробітництво Україна-США сприяє співпраці вчених держав-членів та партнерів-союзників та сприяє безпечному

фінансуванню наукових досліджень. З інноваційною інфраструктурою. Сьогодні сукупність фінансово-економічних відносин є складовою інноваційного потенціалу, а фінансові (і правові) інструменти належать до сукупності інститутів інноваційної екосистеми країни.

Стаття 29 проекту визначає шляхи підтримки країни як прямо, так і опосередковано.

Перший:

- Пільги (повна та/або часткова безпроцентна позика до 50% суми позики, інноваційні проекти повністю або частково компенсують відсотки, які комерційні банки та інші фінансово-кредитні установи надають суб'єктам інноваційної діяльності)

- Надання національних гарантій збереження патенту;
- Надання допомоги та грантової підтримки;
- Державно-приватне партнерство;
- Державні замовлення та закупівлі;
- Орендна плата зі знижкою.

До непрямих форм державної підтримки належать податки та митні субсидії.

Методи державної підтримки застосовуються індивідуально та сукупно до інноваційної діяльності, а за принципом максимізації ефективності використання необхідних коштів держава використовуватиме фінансово-боргово-податкові інструменти, спрямовані на створення економічно-вигідних умов. Ефективне впровадження нових видів діяльності становить 0,5% від загального обсягу промислового виробництва щорічно.

Крім того, інноваційні підприємства та організації звільняються від сплати податку на імпорт та ПДВ на ввезені в Україну наукові прилади, обладнання, комплектуючі, витратні матеріали, реактиви, зразки, наукову літературу в паперовій та електронній формі. Діяльність та інноваційна діяльність. Ефективність фінансування інновацій та розвитку також можна очікувати для підтримки інноваційної діяльності та підтримки інноваційних фінансово-

кредитних установ країни, їх здатності реалізовувати нові спільні інвестиційні проекти та програми з міжнародними фінансовими організаціями та іноземними урядовими та неурядовими організаціями, щоб економіка України включала партнерства для залучення коштів.

Висновок до другого розділу

При аналізі стану фінансово-правових інструментів розвитку міжнародного науково-технічного співробітництва встановлено, що стандартні фінансові інструменти в поєднанні з науково-технічним розвитком і заходами щодо підвищення конкурентоспроможності є сумісними із зобов'язаннями, прийнятими Україною та міжнародним співтовариством.

Факти показують, що Україна, на жаль, відстає в сфері інноваційних технологій, тому необхідні розширені заходи для сприяння міжнародній співпраці: удосконалення механізму підтримки нових видів діяльності країни, сприяння фінансовій та міжнародній співпраці, поглиблення міжнародної науково-технічної співпраці, включаючи розвиток співпраці з ЄС та США.

За результатами дослідження визначено, що енергетичний та науково-технічний сектори можуть бути стратегічними напрямками співпраці в інноваційній сфері. Україна повинна здійснити кілька економічних реформ, щоб більш ефективно брати участь у міжнародній інноваційній та інвестиційній співпраці, наприклад, запровадити безвізову систему, просувати спільні стратегії інновацій, інвестицій та розвитку, а також покращити економічну модель.

Практична цінність результатів проведеного дослідження перших двох розділів полягає в доведенні необхідності інноваційно-інвестиційного співробітництва між Україною та Європейським Союзом. Слід розробити запобіжні заходи для захисту вітчизняних виробників від іноземних конкурентів у розробці та впровадженні інноваційної продукції науково-обґрунтованими галузями.

На сучасному етапі глобалізації, відповідно до розвитку глобалізації, необхідно об'єктивно розвивати та спрощувати процес розробки, отримання, обміну та впровадження знань у сфері науки і техніки. Кожна країна оцінює повну важливість потенційного застосування інновацій у своїй галузі, що головним чином означає прискорення економічного зростання країни та підвищення добробуту її населення, а також удосконалення технологічних процесів у короткостроковій перспективі. Залучення коштів, збільшення робочої сили за рахунок до імміграції, і поступове вирішення є глобальними проблемами нашого часу. Враховуючи наведені вище результати, будь-яка країна намагатиметься брати участь у процесі обміну технологіями та науковими знаннями в усіх регіонах світу, зокрема і з Україною.

Тому існують міжнародні наукові колаборації, щоб кожен науковець міг реалізовувати власні проекти та працювати в справжній команді експертів. На жаль, Україна має економічні проблеми, що не дозволяє вітчизняним підприємствам впроваджувати нові технології.

Рівень інноваційної співпраці між Україною та ЄС залишається відносно низьким, здебільшого через низьку організаційну спроможність та конкурентоспроможність України в рамкових програмах ЄС, українські проектні пропозиції та відсутність розуміння.

РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ У ПРОЦЕСІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

3.1. Рекомендації щодо активізації інноваційної діяльності у процесі євроінтеграції

Сьогодні роль науки та інновацій продовжує зростати. Майже всі розвинені країни докладають великих зусиль для розвитку свого науково-технічного та інноваційного потенціалу. Нинішня влада України визнає необхідність переходу до інноваційної моделі економічного зростання та визначає поживавлення нових процесів в економіці, повне використання потенціалу науки на благо технологічної модернізації економіки.

Подальший розвиток вітчизняної науково-технічної галузі та нарощування нових можливостей є актуальним завданням усього суспільства для стимулювання процесу економічного зростання.

Такий аналіз має базуватися на використанні сучасних статистичних інструментів, які можуть проводити порівняльний аналіз з іншими країнами та створювати комплексні показники, значення яких можна нормалізувати на макроекономічному рівні – нові дані про діяльність та очікувані сигнатури. Додаткова угода про приєднання до науково-інноваційної програми ЄС Horizon 2020 посилила актуальність підвищення ефективності науково-технічної діяльності.

Під час виконання даної роботи буде вивчено міжнародний досвід для створення цілісної системи відповідних показників науково-технічної та інноваційної діяльності системи індексів. [57]

У цьому контексті необхідно об'єктивно переглянути внутрішню статистику науково-технічної та інноваційної діяльності за стандартами розвинених країн світу, порівняти значення окремих показників звітності та розрахувати декілька комплексних показників. Індивідуальний інноваційний

розвиток країни. Це призвело до регіонального аналізу інноваційної діяльності (окремо для національного та бізнес-секторів) на основі подібного підходу в ЄС.

Ця система має багато переваг перед іншими подібними системами (наприклад, рейтингова система оцінки інноваційного розвитку Всесвітнього економічного форуму), головним чином тому, що вона базується на об'єктивних статистичних показниках, а не на результатах вибірових досліджень. Він створений з огляду на найвищий рівень відповідності національним інтересам України, а відмова від використання – це не лише втрата інформації, пов'язаної з динамікою тих чи інших процесів, і втрата інформації у сферах науки і техніки, а й інноваційність. На додаток до оцінки стану наукових, технологічних і нових можливостей на макрорівні для використання в подальшій аналітичній роботі та управлінській діяльності.

Очевидно, що цей метод оцінки не може копіювати методи, які є в країнах ЄС, оскільки дослідницькі системи України та ЄС побудовані в різних умовах, а наукова продуктивність, яка вимірюється показниками в різних контекстах, спонукає їх активніше застосовувати. Тому необхідно розробити збалансовану систему оцінювання, яку можна було б розумно порівнювати на міжнародному рівні і яка, водночас, відображає унікальність академічної діяльності в Україні.

У рамках реалізації проекту вищевказані теми були розглянуті з точки зору останніх тенденцій, що спостерігаються в розвинутих країнах, переважно країнах ЄС, проаналізовано стан науково-технічного та інноваційного секторів в Україні та надано відповідні рекомендації щодо вітчизняної статистичної оцінки. процедури. На відміну від більшості робіт українських авторів, у цьому проекті особлива увага приділяється показникам ефективності, які мають відношення до процесу підвищення ефективності всіх підсистем національної економіки.

У рамках реалізації цього проекту щодо відповідності стандартам ЄС розроблено рекомендації щодо відповідності національних систем оцінки стану науково-технічної та інноваційної діяльності в контексті сприяння європейській інтеграції процедури, зокрема:

- Визначено особливості використання сучасних систем комплексних показників в оцінці існуючої науково-технічної та інноваційної діяльності в сучасних розвинутих країнах, переважно в країнах Європейського Союзу;

- Визначено можливість використання подібних систем в Україні та внесено пропозиції щодо змін у відповідній статистичній звітності та процедурах обробки інформації.

- Існуючі системи індикаторів у країнах ЄС адаптовано до українських умов (на макрорівні), а також здійснено відповідні розрахунки, що дозволяють точно порівнювати та аналізувати стан розвитку науки та інновацій. в Україні та країнах Європи.

У сфері управління національною економікою стратегічне планування підприємництва допомагає підвищити ефективність реакції владних структур на зміни та може вчасно коригувати політику розвитку в умовах децентралізації.

Програмні та методологічні питання інтегрованого аналізу управління підприємницькими інноваціями та інвестиціями слід розглядати в такому порядку: Вибрати об'єкт і предмет → Цілі та принципи аналізу → Розробити систему індексів → Виберіть джерела інформації для визначення способу використання результатів → Методи та модель аналізу.

Як видно, система аналітичних інструментів комплексного управлінського аналізу, яка є стратегічною для розвитку інноваційно-підприємницького інвестування, повинна включати:

- Цілі та тематике, цілі та принципи інтегрованого управлінського аналізу;

- Індексна система інтегрованого аналізу управління може виявити три складові стратегії (інновації, інвестиції, стратегія) і підходить для заохочення підприємницького інноваційно-інвестиційного розвитку;

- Джерела інформації, необхідні для управлінського аналізу, безпосередньо інтегровані в процеси управління та стратегічного управління;

- Аналітичні методи та моделі, застосовані стратегічно;

- Методика використання результатів комплексного управлінського аналізу.

Процес управління стратегією стимулювання інноваційного та інвестиційного розвитку підприємства використовує всі основні функції управління, особливо планування, прогнозування, організацію, мотивацію та контроль відповідно до певних адміністративних процедур.

Проте, як об'єкт стратегічного формування, основним є процес інноваційно-інвестиційного розвитку, який організовує інноваційно-інвестиційну діяльність дистанційно та оперативно.

– По-перше, створити ефективний механізм підприємства, який визначає взаємозв'язок стратегічних завдань і засобів їх вирішення під час довгострокових інновацій та інвестицій керівниками підприємства - горизонт визначає його стратегію.

– По-друге, створити базу стимулів (фінансів) і спроможності (знань) для формулювання та реалізації стратегій розвитку інновацій та інвестицій.

– По-третє, прийняти управлінський підхід, інтегрувати контроль відповідності з процесами управління, оскільки розробка стратегії пов'язана з його процедурними обов'язками, що є новим для менеджерів.

У процесі інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства вважаємо за доцільне створення керівним персоналом підприємства організаційного механізму, який визначає взаємозв'язок між стратегічними завданнями та засобами їх вирішення.

По суті, це створення креативних компонентів збалансованих індексних систем та аналіз індексів у них. Активізація інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства потребує прискорення інноваційного процесу.

Тому останній також реалізує стратегію відповідно до рекомендованих кроків:

- Перший: Визначення стратегічних цілей інноваційного процесу
- Другий: створити стратегічну карту інноваційного процесу
- Третій: Вибір показників для інноваційного процесу

- Четвертий: визначення цільового (змістового, використаного) значення показників інноваційного процесу;
- П'ятий: розробити стратегічні інноваційні заходи.

Перший і п'ятий кроки достатньо висвітлені авторами, тому можна лише додати, що стратегічні цілі інноваційного процесу не є самостійними та взаємопов'язаними, а навпаки, тісно пов'язані та впливають одна на одну. Збалансовані системи індексів забезпечують перевірку причинно-наслідкового зв'язку між окремими стратегіями та цілями інновацій.

Встановлений причинно-наслідковий зв'язок свідчить про залежність ефективності між окремими стратегічними інноваційними цілями. Розглянемо другий етап детально, оскільки безпосереднє вираження інноваційних менеджерів про наявність причинно-наслідкових зв'язків між окремими стратегічними цілями інноваційного процесу є чітким у часі, візуально відображеним (задокументованим) стратегічною картою інноваційного процесу, вибіркою. Рисунок. 3.1.

Стратегічна карта інноваційного процесу визначає зв'язок між стратегічною місією інноваційного процесу та рішеннями управлінського персоналу компанії. Він відображає взаємозв'язок між раніше сформульованими стратегічними цілями, які в цілому є загальними для всіх типів бізнесу.

Стратегічна карта інноваційного процесу – це графічний документ, який відображає причинно-наслідковий зв'язок між окремими стратегічними цілями інноваційного процесу підприємства. Фактично, стратегічна карта створюється як сегментна діаграма, яка об'єднує стратегічні цілі інноваційного процесу підприємства. інноваційний процес, заснований на виникненні причинно-наслідкових зв'язків між ними. Один із прикладів загальної стратегічної карти:

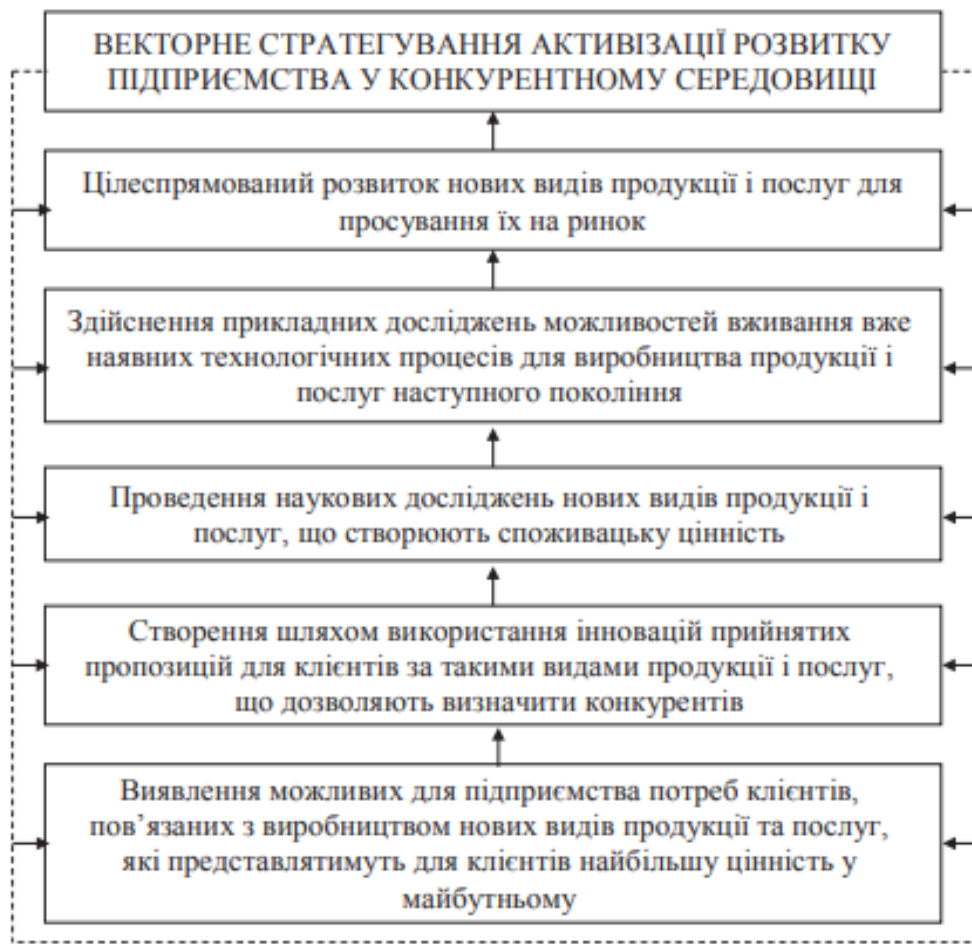

Рис. 3.1. Стратегічна карта інноваційного процесу [39]

Важливість створення стратегічної карти інноваційного процесу є:

- Відображає характер і логічний взаємозв'язок окремих стратегічних цілей в інноваційному процесі промислових підприємств;
- Підтвердження індивідуальних стратегічних цілей в інноваційному процесі;
- Сприяти створенню інноваційних стратегій;
- Пояснити значення управлінських показників в інноваційному процесі;
- Сприяти кращому розумінню та кращій комунікації стратегічних цілей інноваційного процесу промислових підприємств;
- Сприяти створенню сприятливих умов праці структурних підрозділів, які займаються інноваційною діяльністю;

– Сприяти процесу моделювання успішної інноваційної діяльності промислових підприємств.

Третій і четвертий етапи стратегування інноваційного процесу пов'язані з вибором його індикаторів та визначенням їх цільової (споживчої, зайнятої) вартості. Таким чином, заповнення стратегічної карти інноваційного процесу може призвести до вибору індикаторів для інноваційної складової збалансованої системи.

Мотиваційна (економічна) та функціональна основи стратегічного та мотиваційного інноваційно-інвестиційного розвитку мають різну природу. Економічну базу створює економічна ефективність інноваційно-інвестиційного розвитку, що вимірюється відповідними показниками. Спільним для них є: по-перше, процес управління, а по-друге, загальний результат – забезпечення прискорення інноваційного процесу, а отже, зростання інновацій та інвестицій підприємства.

Застосування адміністративного підходу інтегрує контроль відповідності з процесами управління, оскільки стратегічні процеси вимагають обов'язкової формалізації цих процесів, оскільки пряма та опосередкована участь у процесі активації базується на адекватному розумінні індивідуальних ідей, сприйняття та використання. Однак це, у свою чергу, передбачає чітке розуміння основних принципів і правил реалізації будівельних конструкцій, матеріалів, проектування та адміністративних процесів, і, відповідно, можливість ефективного контролю та управління залежить від того, як об'єкт управління представляє об'єкт.

Рівень деталізації визначається обсягом наявної вихідної інформації та тим, як розроблені методи її аналізу. Першим елементом будь-якого порядку є цільова дія, яка є головним творчим елементом стратегічної організації, яка також може бути виражена в адміністративному порядку. Процес будівництва найточніше відображається в тому порядку, в якому його компоненти інтегруються в адміністративну послідовність.

Розбиваючи цикл на фази, ви будете розробляти та впроваджувати інновації та інвестиції на основі процесу активації та оцінювати середньострокові

результати переглядів, які стануть основою для створення та застосування механізму управління процесом.

Це стратегічне усвідомлення повертає до дій і завдань, які ще не реалізовані або повністю реалізовані, не припиняючи циклу неефективності. На відміну від фаз, фази чітко не визначені, хоча їх тривалість і межі чітко визначені. Інтегровані операції визначають функціональний зміст діяльності відповідних підрозділів управління шляхом виконання кроків.

Така спільність дозволяє інтегрувати інформаційну базу, персонал, підготовку професійної компетентності, методи, міжособистісне спілкування та інші ресурси в цілеспрямовані стратегічні конструкції (підрозділи, стратегічні робочі групи, стратегічні комітети тощо). Усе це може не лише визначати адміністративні процеси, але й створювати та оптимізувати зміст замовлення та реалізацію в цілеспрямованій, творчій, загальній адміністративній формі, водночас усі вибрані елементи та їх інтеграцію в робочі процеси поточної організаційної структури компанії. Очевидно, що він використовує класичну основу цього процесу, щоб розробити та застосувати комплексну модель інженерного процесу стратегічного управління, узгоджуючи та співпрацюючи з ними в деталях та різними способами.

Завдяки широкій інтеграції ключових компонентів процесу цілепокладання ця модель послідовно розкриває характеристики та характеристики динамічної організації, якщо компоненти формування стратегії динамічного промислового підприємства завершені.

Ефективна реалізація етапів дозволяє досягти конкретних проміжних результатів, які визначають етапи, які будуються в послідовних етапах дослідження та вплив стратегічного циклу організації на сприяння розвитку інноваційного інвестування підприємства.

Типова форма адміністративних процесів включає не тільки набір подібних форм реалізації, різноманітних методів застосування або їх фактичне вираження та характеристики різних типів, але й механізми застосування, що використовуються в різних процесах і системах.

Адміністративні процеси і методи::

- Метод розрахунку в процесі планування інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства;
- Серія програм інформаційної підтримки – це стратегія сприяння розвитку інновацій та інвестицій підприємства;
- Методи оцінки економічної ефективності конкретних заходів та активізації програм, інвестиційних планів, інноваційно-інвестиційних проектів, а також ефективності інноваційно-інвестиційного розвитку на підприємствах;
- Набір інструментів для оцінювання та винагородження працівників, які беруть участь у розробці стратегії та стимулюванні інноваційного інвестиційного розвитку;
- Механізм передачі документів для стратегічного планування;
- Система контролю за виконанням адміністративних процедур.

З часом кожен із цих функціональних компонентів матиме активовану операційну базу, керуватиме операціями активаційної роботи, інтегруватиме бізнес-комунікації підрозділів та окремих виконавців, реорганізуватиме базові процедури, забезпечуватимемо оволодіння новими інструментами та методами та модернізуватимемо їх впровадження. Інформаційні технології. Згідно з цим проектом вдосконалення та розвиток управлінських процесів може визначати практичні завдання та визначати участь у їх організації та вирішувати прямі функціональні завдання щодо розвитку інноваційно-інвестиційної діяльності підприємства.

Зокрема, коли необхідно оцінити та виміряти інноваційно-інвестиційний потенціал підприємств порівняно з конкурентами, їхню діяльність слід порівнювати з практикою інноваційно-інвестиційної активізації інших підприємств, не лише в галузі. Особливості бенчмаркінгу:

- а) Системний характер (включає всі аспекти діяльності компанії, включаючи безперервні зміни у всій системі);
- б) Чітка спрямованість на досягнення хороших стандартів;
- в) Орієнтація, яка використовується для досягнення конкурентної переваги.

Цим же методом у дослідженнях 2009–2016 років встановлено застосовність краудфандингу, краудфандингу та краудфандингу як інноваційних організаційно-економічних інвестиційних інструментів для стимулювання інноваційного інвестиційного розвитку на 11 промислових підприємствах.

Інноваційно-інвестиційна стратегія розвитку промислових підприємств є об'єктивною основою для обґрунтування розміщення ресурсів (інвестиційних, інтелектуальних, інформаційних тощо) у виробництві та збуті інноваційної продукції. Згідно з авторським методичним підходом бюджетна система складається з моніторингу дотримання або прослуховування. Досвід його застосування у фінансово-банківській галузі показав доцільність і застосовність його використання на промисловому та корпоративному рівнях.

Елементами цієї системи є центри фінансової відповідальності, які виконують певні робочі навантаження, здійснюють перевірки відповідності та зазвичай називаються «відповідністю» або «контролем відповідності». Одна частина – це система внутрішнього контролю (аудиту). Комплаєнс є основою моніторингу діяльності компаній, що працюють на ринку за певними правилами.

Найважливішими інструментами інноваційної політики з точки зору обсягу інвестицій ЄС є пряма підтримка України у комерційному секторі, спільні програми, конкурентне фінансування, пряма підтримка інноваційної діяльності та позики та податкові стимули. [10]

Варто зазначити, що за останні 10 років значно зросла кількість країн, які запровадили такі інструменти, як інноваційні ваучери, підтримка підприємництва, дослідження та заходи з розвитку інфраструктури, а також почав зростати інтерес до державних закупівель інноваційної продукції [12].

При цьому середній вік інструментів інноваційної політики (спеціальних програм, стимулів тощо) у країнах Європи становив лише 5,1 року для групи «новаторів» і 8,7 року для групи лідерів.

На нашу думку, це пов'язано з низькою інституційною спроможністю та частими змінами у сприйнятті економічної політики в цих країнах, що зрештою призводить до частого коригування правил і нових інструментів політики. Над

залежністю від країни, яка визначає пріоритети наукової та фінансової політики та інноваційної політики. Таким чином, 75% структурних інвестицій, науково-технічної та інноваційної діяльності спрямовані лише на «низько» та «помірно інноваційні» країни [41].

У той же час країни з «низьким рівнем інновацій» характеризуються низьким рівнем НДДКР у бізнесі та намагаються підтримувати інноваційну діяльність переважно через консалтингові послуги та кластерні ініціативи.

Зазвичай 50% обсягу інструментів підтримки, які надаються «малим інноваторам» у групі країн, пов'язані з дослідженнями та розробками в бізнесі, ще 20-22% припадає на фінансування досліджень та розробок у державному секторі та інструменти розвитку, а найменша частка. (приблизно 8-10%) Це в 4-5 разів вище, ніж у групи «нових лідерів», і в 2 рази нижче, ніж у групи нових послідовників [12].

Таким чином, політика групи «низьких інноваторів» в Україні часто зосереджується на створенні нових знань, що вимагає великого капіталу, і не забезпечує взаємодії основних дисциплін інноваційного процесу (переважно науки та бізнесу). У той же час європейські експерти констатують, що інноваційна політика в більшості держав-членів ЄС фактично є результатом відповідності вимогам ЄС або рекомендаціям щодо гармонізації законодавства, особливо щодо науково-технічної та інноваційної політики.

Вважаємо за доцільне врахувати зазначене, а також думки вітчизняних експертів при формуванні Європейської інноваційної політики з метою підвищення ефективності інноваційної політики.

По-перше, необхідно переглянути роль інноваційної діяльності в забезпеченні економічного розвитку України. Чинний закон України про «нові види діяльності» поки що не визначає інноваційну політику, а її цілі не пов'язані безпосередньо з економічним зростанням.

По-друге, з метою покращення дотримання основних законодавчих актів, що регулюють сферу інноваційної діяльності України, слід звернути особливу увагу на взаємодію центральних установ, діяльність яких безпосередньо впливає

на ефективність інноваційної політики. Інститути праці, економічного розвитку та реалізації. Політика захисту інтелектуальної власності, Політика тощо.

По-третє, з точки зору захисту інтелектуальної власності доцільно розробити та запровадити національні програми патентного супроводу українських винаходів та спростити доступ усіх зацікавлених суб'єктів господарювання до інформації в іноземних патентних базах. З точки зору податкової політики необхідно змінити Податковий кодекс, щоб запровадити податкові пільги не лише для діяльності енергозберігаючих підприємств, а й для виробництва інноваційної високотехнологічної продукції.

Створити єдиний інструментальний механізм фінансово-кредитної підтримки інноваційної діяльності, який включає: венчурне фінансування, амортизацію, концесії тощо. У сфері трудової політики країна має вжити заходів щодо лібералізації ринку праці.

По-четверте, можливості, підписані між Україною та ЄС, мають бути максимально ефективно використані у формуванні науково-технічної співпраці, а також політики розвитку підприємництва та промислової політики.

У цьому ж контексті рамкова програма Європейського Союзу з досліджень та інновацій «Горизонт 2020», програма Європейського співтовариства з атомної енергії, програма підтримки конкурентоспроможності МСП тощо не лише беруть участь у проектах, а й «керують» ними. програми.

По-п'яте, підписання угоди має внести зміни, пов'язані зі створенням та вдосконаленням правових механізмів досягнення ринкової сумісності в результаті наукової діяльності з інноваційними механізмами – створення систем підтримки національної економіки, інституцій, орієнтованих на підвищення попиту, в т.ч. постачання продукції, мають особливе значення

У багатьох наукових публікаціях, присвячених дослідженню проблем теоретичного обґрунтування формування національної інноваційної політики та напрямів розвитку, наводяться різні визначення цього терміну.

– Державні установи вживають заходів щодо кращого розвитку інноваційної діяльності професійних компаній, підвищення

конкурентоспроможності вітчизняної науково-обґрунтованої продукції, розвитку та вдосконалення нормативно-правової бази та інноваційного середовища;

- Форми і методи комплексу національних заходів, спрямованих на створення взаємопов'язаного механізму підтримки інституційних ресурсів для підтримки та розвитку нових видів діяльності, створення мотиваційних факторів стимулювання інноваційного процесу;

- Стан інноваційної діяльності та комплекс цілей, завдань, пріоритетів її реалізації;

- Вплив на інноваційну діяльність за допомогою прямих і непрямих важелів правового та економічного регулювання науково-технічного розвитку країни та інноваційного процесу;

- Система заходів щодо ініціювання, управління, планування та контролю нової діяльності в галузі науки, техніки та виробництва;

- Сукупність національних економічних бачень і рішень, що визначають основний напрямок діяльності в інноваційній діяльності, яка пов'язана з розвитком науки і техніки, оновленням основних фондів, удосконаленням управління, організації виробництва і праці, економіки тощо.

Вітчизняні науковці не погоджуються з тим, що національна інноваційна політика в Україні – це комплекс правових, політичних, економічних, соціальних, інформаційних, освітніх та організаційних заходів, які здійснюються українськими державними установами та органами місцевого самоврядування. цілі та принципи інноваційного розвитку [46].

Заслуговує на увагу визначення У. Атаманової, у якому вона визначає національну інноваційну політику як окремий напрям національної економічної політики, у рамках якого формується національна стратегія інноваційного розвитку та інноваційна модель розвитку національної економіки шляхом реалізації комплексу заходів державного стимулювання. Економічне життя країни — це система планування, управління, підтримки та контролю процесу інновацій, що відбуваються в науково-технічному, промисловому та інших суспільствах [36].

Метою державної інноваційної політики науковці вважають створення в країні умов для діяльності економічних інституцій, які зацікавлені в цьому середовищі та можуть розробляти та виробляти нові види продукції, що базується на сучасній науці, екологічно чистих і розширюваних технологіях і ринках [45].

Державна інноваційна політика має бути спрямована на економічне використання науково-технічного потенціалу та зміцнення внутрішніх комунікацій у науково-технічній сфері. Формулювання інноваційної політики в основному пов'язане з тенденцією національних систем регулювання в цілому сприяти підприємництву та приватній ініціативі [17].

Основними цілями державної політики щодо розвитку інноваційної діяльності в Україні є забезпечення довгострокового сталого розвитку країни, створення в Україні економіки знань, розвиток та ефективне використання інноваційного потенціалу, змiст. фінансові ресурси, спрямовані на створення наукомістких технологій, товарів (робочих місць, послуг), наукомісткої конкурентоспроможної продукції [29].

Важливою функцією інноваційної політики є розвиток нового бізнес-середовища та залучення інноваційного потенціалу економіки на основі реалізації таких принципів, як ініціатива, чіткість, взаємодія та об'єктивність.

Предметом державної інноваційної політики є співвідношення інновацій та їх проникнення в практику суспільного життя, а основним – законодавчі та виконавчі інститути державної влади [28].

Враховуючи сучасні тенденції державного управління, можна запропонувати таке визначення інноваційної політики держави: це взаємопов'язана, взаємообумовлена, співспрямована форма, механізм, засіб і вплив технології в процесі становлення та розвитку. В основних векторах дій, виходячи з майбутніх тенденцій розвитку світу та адаптованих до переважаючих етапів сучасної індустріально-технологічної хвилі, науковці виділяють дві основні моделі інноваційної політики:

1) Інноваційна політика, заснована на реалізації важливих науково-технічних програм і проектів країни (головна мета – сприяння розвитку важливих для країни галузей).

2) Орієнтовані на поширення науково-технічних знань [26].

Аналізуючи розвиток національного механізму регулювання інноваційного процесу, І. Сільченко запропонував три типи національної інноваційної політики:

1. Національна інноваційна політика ґрунтується на розумінні інноваційного процесу як серії окремих етапів, переважно з використанням інструментів стимулювання, при цьому управлінські можливості розподілені між різними регуляторними органами.

2. Реалізація національної інноваційної політики, поглиблення інституціоналізації інноваційної діяльності, розширення участі країни в інноваційному забезпеченні економічного розвитку та стимулювання співпраці між інноваційними компаніями країни та промисловістю.

3. Національна інноваційна політика: встановити зв'язок між національною інноваційною системою та іншими складовими національної економічної системи, прискорити розвиток міжнародного транскордонного співробітництва [32].

Науковці також визначають інші національні інноваційні політики, особливо політику просування технологій, яка включає встановлення національних пріоритетів науково-технічних інновацій, розробку різноманітних національних програм та здійснення великомасштабних інвестицій. Ринково-орієнтована політика відіграє керівну роль для ринкового механізму в розподілі ресурсів і розвитку науки і техніки, обмежуючи роль держави в сприянні фундаментальним дослідженням і створюючи умови для досягнення політики соціально-політичного консенсусу. Прагнучи змінити економічну структуру економічної системи, вона передбачає значний вплив прогресивних технологій на вирішення соціально-економічних проблем, зміну структури галузей, взаємодії бізнес-фірм і рівня життя [4].

Т.С. Захарова виділила наступні групи за загальними характеристиками інноваційної політики:

1) Країни зосереджуються на наукових масштабних цільових проектах, що охоплюють усі етапи інноваційного циклу.

2) Країни, які зосереджені на створенні сприятливого інноваційного середовища та оптимізації всієї економіки

3) країни, які заохочують інновації шляхом розвитку інноваційних структур для використання досягнень світового науково-технічного розвитку, а також шляхом координації діяльності різних секторів у сфері науки і технологій. [46]

В.С. Будкін дослідив контекстуальний досвід країн, що розвиваються, у формуванні та реалізації інноваційної політики та запропонував два типи інноваційних моделей:

1) Північна Америка (США і Канада) – коли країна лише забезпечує умови для інноваційної діяльності, але не надає прямої фінансової чи опосередкованої фінансової підтримки її реалізації.

2) ЄС братиме активну участь у сфері інноваційної діяльності та забезпечуватиме часткове фінансування діяльності на першому етапі науково-технологічного розвитку, а також надалі стандартизуватиме інноваційний процес на етапах виробництва та постпродукту.

Важливою особливістю європейської моделі є можливість інтеграції - значна частина високотехнологічних розробок є результатом проектів Сполучених Штатів в рамках ЄС, що дозволяє зосередити ваші інвестиційні та дослідницькі можливості в технологічно важливих сферах розвитку. [33]

Особливості національної інноваційної політики визначаються стратегією інновацій та розвитку. У разі реалізації стратегії «запиту» інноваційна політика країни спрямована на механізм залучення іноземних інновацій, їх адаптації та формування на цій основі інноваційного потенціалу країни. Відповідно до стратегії «build» явним принципом державного регулювання є створення національних інновацій з обмеженим використанням інших ресурсів розвитку [66] .

Виходячи з регіональних та регіональних структурних відмінностей науково-технічного потенціалу України, експерти розглядають можливість використання різних нових моделей розвитку, наприклад:

1) «Активне розповсюдження інновацій» за умови взаємодії уряду з науковими інституціями, університетами, підприємствами та організаціями;

2) «Підтримка інноваційної інфраструктури держави», метою якої є підтримка доступу різноманітних інноваційних структур держави до світового ринку з науково-орієнтованою продукцією;

3) «Локальне інноваційне середовище», що характеризується концентрацією наукових, освітніх, виробничих і фінансових можливостей у конкретному секторі разом із процесом технологічного розвитку;

4) «Міждисциплінарна науково-технологічна складність», якою може бути інноваційна система за умови створення всіх факторів, що характеризують модель «локального інноваційного середовища»;

5) Модель Співдружності Незалежних Держав базується на науково-технічному співробітництві в рамках спільних програм між країнами Співдружності Незалежних Держав, підприємствами та організаціями, які забезпечують взаємну вигоду з науково-технічної інформації;

6) «Світове співробітництво», яке базується на активній участі України в міжнародному науково-технічному співробітництві та широкомасштабному обміні науковими результатами та новими технологіями. [7]

Що стосується підтримки нових підприємств, основним напрямом національної інноваційної політики країн ЄС є усунення бюрократичних бар'єрів для підприємництва, надання прямої фінансової допомоги, полегшення доступу до джерел капіталу, зниження податкового тягаря та підготовка кваліфікованих кадрів для потреб бізнесу. [8]

Ефективність реалізації національної інноваційної політики безпосередньо залежить від доцільності, повноти та своєчасності використаного інструментарію. Напрями та інструменти національної інноваційної політики досить широкі.

Різноманітні заходи, вжиті країною для стимулювання нової ділової діяльності, такі:

- Регулювання податкового, патентного та ліцензійного законодавства;
- Амортизаційні відрахування;
- Трансфер технологій;
- Договірна система відносин;
- Скасувати багато обмежень природоохоронного та антимонопольного законодавства
- Різноманітні форми міжорганізаційного співробітництва та підтримки МСП [7].

У розвинутих країнах з розвинутою ринковою економікою основною формою заохочення інноваційних підприємств є: прямий капітал (гранти, позики), на який припадає 50% витрат на створення нових продуктів і технологій (Франція, США та ін.). Скасування досліджень та інвестицій, пільговий податок на університети та дослідницькі інститути (Японія) Правовий захист прав інтелектуальної власності та авторських прав, особливо безвідсоткових позик (Швеція) Цільова допомога на дослідження та розробки (усі розвинені країни).

Створення фонду впровадження інновацій з огляду на потенційні бізнес-ризики (Велика Британія, Німеччина, Франція, Швейцарія, Нідерланди) Безкоштовна реєстрація заявок окремих винахідників, безкоштовні послуги патентних повірених (Нідерланди, Німеччина) Урядова схема зменшення ризиків та компенсації (Японія) Іноземні таланти Знайти та залучити програми для прискорення оформлення віз, надання стипендій та покращення умов життя (Японія, США, Австралія).

Ефективним інструментом для України могло б стати повернення ПДВ підприємствам, але ці гроші мають використовуватися лише у визначених державою ключових сферах інноваційної діяльності. Відповідно до напрямків та регіональних особливостей) V та VI виробляють високотехнологічну продукцію, технічні системи в основному залучаються до досліджень та розробок

українських науково-освітніх проектних організацій та кваліфікованих спеціалістів у цій галузі для зовнішніх ринків.

В Україні необхідно створити інтерактивну віртуальну інноваційну мережу з окремими регіональними кластерами для малих, середніх та мікропідприємств та фізичних осіб-підприємців.

Технічні процедури в основній інженерній області. Впровадження європейських інструментів для ажіотажу подій тощо. Потребує подальшого розгляду проблема визначення механізму та інструментів формування та реалізації інноваційної політики новоорієнтованої держави.

3.2. Пропозиції щодо підвищення рівня інноваційно-інвестиційної привабливості підприємств України

Бажання суб'єктів господарювання до постійного економічного розвитку завжди наштовхується на необхідність розв'язання інноваційних завдань. Зрозуміло, що у найближчій і довгостроковій перспективі максимізація саме інноваційного фактора буде вирішальною умовою стійкого розвитку економіки України. На даний час цим шляхом йдуть розвинуті країни, і в нашого суспільства є всі передумови орієнтуватися на нього. Хоч в нашому суспільстві існує досить високий рівень науки, відомі в світі наукові школи, наявність великої кількості фахівців з вищою освітою, запас перспективних винаходів, в Україні спостерігається велика інноваційна криза промислового виробництва. Дані результати потребують швидкого розв'язання проблем активізації інноваційної діяльності вітчизняних підприємств. Запорукою цього можуть бути науково обгрунтовані й розроблені питання стосовно можливості суб'єктів господарювання до ведення інноваційної діяльності, наявності у них необхідних першочергових можливостей для змін [31].

Інноваційна практика існує давно. В будь-якій сфері діяльності винахідлива людина ставить перед собою мету підвищити її ефективність за допомогою нововведень. Інноваційна теорія економічного розвитку була започаткована в 10-

30-ті роки минулого століття у працях М. Туган-Барановського, М. Кондрат'єва і згодом розвинена Й. Шумпетером. У 40-60-ті роки дослідження мають більш практичне, прикладне спрямування, здійснюється розвиток і обґрунтування основних інноваційних ідей попереднього періоду, суттєве просування вперед теорії інновацій (Д. Берна, С. Кузнец, Б. Твісс, Дж. Брайт). Становлення постіндустріального суспільства в 70-і рр. XX ст. позначилось новим теоретичним проривом (Г. Менш, Ю.В. Яковець) [24].

Поняття “інноваційна привабливість” (“інноваційно-інвестиційна привабливість”) вживається науковцями під час дослідження чинників, механізму прийняття інвестиційного рішення про вкладання коштів у фінансування конкретних інновацій [31].

Слід зазначити, що поняття «інновації підприємства та залучення інвестицій» можна трактувати з багатьох позицій. Якщо поглянути на це з точки зору інвестора, очевидно, що його основними критеріями будуть прибуток від його інвестицій і рівень ризику.

Таким чином, у цьому випадку венчурна привабливість може бути виражена як риса, яка включає цілі інвестора, які є парадоксальними, як мінімальний ризик і максимальна віддача. Формальність, інноваційна та інвестиційна привабливість є набором систем показників. І давайте подивимося на основні способи визначити інвестиційну діяльність. В інноваційно-інвестиційній діяльності Фатутдінов спрямований на розширення та підвищення якості товарів і послуг, а також на використання та комерціалізацію результатів наукових досліджень і розробок (удосконалення технології виробництва, потім інновації та ефективне впровадження на внутрішньому та зовнішньому ринках) [28]. Комплекс параметрів інноваційності підприємства подано у табл. 3.1

Комплекс параметрів інноваційності підприємства

№ п/п	Вид параметру	Показники, що характеризують підприємство
1	Параметри наукомісткості виробництва	а. чисельність науково-технічних кадрів у загальній кількості зайнятих (не менше 15%); б. річний приріст витрат на НДДКР; с. обсяг фактично проведених і нормативних витрат на НДДКР (не менше 5% обсягу продукції); д. обсяг витрат на оплату праці, послуг суб'єктів інноваційної інфраструктури щодо маркетингу, реклами, підготовки кадрів; е. частка прибутку, спрямована на НДДКР (не менше 5%).
2	Параметри якості й конкурентоспроможності продукції	а. якість і диференціація продукту; б. чисельність каналів постачання й збуту готової продукції; с. частка ринку, його структура; д. обсяг витрат на проведення випробувань, сертифікацію продукції, строк чинності дії сертифікатів.
3	Параметри технікоекономічного рівня продукції	а. відповідність товарів національним і світовим стандартам; б. фондоозброєність; с. середній життєвий цикл інновацій (не більш як 3 роки); д. наявність у складі промислової продукції принципово нових товарів, які не випускаються іншими підприємствами.

Сформовано

автором

на

основі:

[22]

Інновація є результатом інноваційного процесу. Новий процес — це не просте впровадження чогось нового, а зміна умов, матеріалів, інструментів, методів і організації процесу виробництва й управління [7]:

1) Ці процеси можуть підвищити загальну або специфічну ефективність процесу;

2) Мають потенціал для забезпечення довгострокової вигоди;

3) Сумісність з іншими впровадженими інноваціями.

Від того, як організовано нововведення, залежить якість запропонованого нововведення. Недостатність політики підприємств в інноваційній діяльності виражається в таких основних аспектах. [7]

1) Кращі інновації впроваджуються з потенційними часовими затримками. Отже, ми не виявили позитивного впливу інновацій на це відставання;

2) Впроваджуються інновації, які не мають необхідних інноваційних можливостей;

3) Сильний опір новим ідеям, а їх впровадження не дає очікуваних результатів;

4) Реалізація нової ідеї потребує більших витрат, ніж очікувалося на момент прийняття рішення;

5) Реалізація цієї ідеї займає більше часу, ніж очікувалося.

Кожен із цих недоліків можна пояснити лише поганим виконанням або відсутністю деяких інноваційних кроків у процесі, що, у свою чергу, означає погане управління відкриттями та інноваціями.

На нашу думку, участь в інноваційній діяльності слід розглядати комплексно та системно, особливо як цілісну та динамічну соціально-економічну систему.

Інновація характеризується новими споживчими характеристиками продукту, товару чи послуги на більш високому технологічному рівні порівняно з попереднім продуктом. Поняття «інновація» стосується всіх нововведень у

виробничо-організаційній, фінансовій, науково-дослідній, освітній та інших сферах, будь-яке вдосконалення може запобігти збиткам, зробити можливою необхідну економію та використати вкладені кошти за призначенням. Інноваційний процес включає цикл від народження ідеї до її реалізації. [20]

Процес оновлення пов'язаний з ринковими відносинами. Багато інновацій впроваджуються приватними акторами в ринковій економіці як засіб досягнення виробничих і грошових цілей, які є важливими факторами забезпечення їхнього виживання, економічного зростання та конкурентоспроможності.

1. Стратегічні інновації та інновації, що слугують досягненню стратегічних цілей соціально-економічного розвитку. Це результат багаторічної реалізації інноваційних заходів, що важливо як для суспільства в цілому, так і для окремих проблем;

2. Справжні інновації, спрямовані на підвищення ефективності господарської діяльності за короткий проміжок часу. До них відносяться різні зміни продукції, методів виробництва та організації праці. [3]

Я інтегрую критерії соціальної вигоди як основу інноваційних систем. Відповідно до нововведень виділяють:

- 1) ті, що призводять до зниження витрат і підвищення якості продукції;
- 2) ті, що сприяють збільшенню кількості готової продукції;
- 3) ті, хто дбає про довкілля.

Таблиця 3.2.

**Ряд факторів, які впливають на інноваційно-інвестиційну
привабливість підприємства**

Фактор	Характеристика
Економічний	основні економічні та споживчі властивості продукції (ціну, собівартість, рівень попиту на неї тощо) і відтворюються в показниках загальних витрат на придбання продукції та експлуатаційних витрат за термін її служби;
Класифікаційний	визначення належності продукції до відповідного класу за рядом ознак (видом продукції, її призначенням, змістом, новизною);

Юридичний	правову захищеність продукції на зовнішньому ринку;
Технікотехнологічний	технічні властивості продукції і регламентуються технологічними стандартами випуску продукції, що відповідає стандартам і нормам, діючим в обраній для експорту країні;
Ергономічний	властивості продукції в процесі її використання людиною (гігієнічні, антропометричні, психофізичні);
Естетичний	виразність і досконалість зовнішнього вигляду продукції, особливості її сприйняття споживачами в процесі експлуатації (насиченість кольорів, дизайн, зручність у використанні);
Організаційний	умови платежу, поставок, термінів та умов гарантії, сервісних послуг тощо.

Сформовано автором на основі: [12]

Технологічні інновації пов'язані з іншими процесами в соціальному житті підприємств. Вони часто супроводжуються змінами в управлінні будівництвом, екології, техніці безпеки та гігієни праці. Неможливо впроваджувати інновації в області технічних умов, інструментів і технологій без урахування фізичних, соціальних і психологічних особливостей людей, тому що це поєднує до невдач.

Інновація продукту передбачає додавання нових якісних характеристик продукту, але вони сприймаються споживачами як нові. Розрізняють два типи змін якісних характеристик: реальні та уявні.

Відбуваються практичні зміни матеріальних характеристик, що призводять до обміну матеріальними, емоційними та споживними цінностями [14] .

Під організаційними інноваціями на підприємстві розуміють організаційне вдосконалення праці, а також організації окремих частин виробництва з метою досягнення очікуваних економічних результатів. Організаційні інновації існують у двох основних формах [17]:

1) Організаційні інновації, не пов'язані з технологічними інноваціями, основною метою яких є покращення діяльності та використання наявної праці та активів підприємства

2) Організаційні інновації, викликані та пов'язані з технологічними інноваціями, також сприяють їх підвищенню ефективності.

Організаційні інновації спрямовані на використання існуючих ресурсів на роботі та з'єднання людей і машин, робочих умов і фізичних факторів. Підвищення рівня продуктивності праці, отримане за рахунок удосконалення рівня організації праці, виробництва та управління, знижує фізичне та психічне напруження працівників [22].

Вони спрямовані на вдосконалення основних напрямів організаційних інновацій на підприємствах:

- а) Організаційна структура та управління;
- б) Організація робочих груп;
- в) Матеріальнокомпонентна система;
- г) Перехресчування процесів.

Економічна інновація підприємства визначається як позитивна зміна його фінансової, платіжної та сфери діяльності. Ці інновації дуже важливі при переході підприємств до ринкової економіки.

Прикладом економічної інновації може бути впровадження нової системи: фінанси, за допомогою якої гроші стимулюють ефективність економічної діяльності підприємства. Система оплати забезпечує фізичну мотивацію всіх працівників, покращує ефективність роботи, систематично підвищує незалежність і відповідальність працівників, фіксує умови зростання, раціоналізує структуру роботи та планує майбутнє.

В умовах впровадження ринкової економіки інновації в управлінні персоналом мають стратегічне значення. Глобалізація ринків, швидкий розвиток технологій і збільшення забруднення навколишнього середовища ускладнюють управління підприємствами.

За цих обставин співробітники та їхні особисті здібності виступають для вирішення творчих проблем. Технічні та структурні питання важливі, якщо діяльність і творчі здібності людей мають бути використані. Це також підвищення

навичок. Ця активізація потребує розвитку інноваційної діяльності підприємства [14].

Важливу роль у створенні механізмів розвитку інновацій та інвестицій відіграватиме кадрове, фінансове та технічне забезпечення проектів і супутніх програм. Іноземні інвестори зазвичай спостерігають за підприємством і аналізують такі показники, як мобільність капіталу, платоспроможність і плинність кадрів. Після отримання задовільних результатів вони розглядають інноваційний інвестиційний проект і приймають рішення про впровадження цього проекту для своєї діяльності.

Таким чином, управління на нижніх рівнях рівня «державно-промислове підприємство» пов'язане з прийняттям конкретних управлінських рішень у конкретних умовах і потребує реалізації кількох заходів:

- а) Аналіз стану інвестиційної привабливості на основі первинних даних (статистичних кількісних та якісних, експертних);
- б) Діагностувати рівень залучення капіталу та виявити проблемні умови;
- в) Моделювання рівня інвестиційної привабливості для цілей прогнозування, що є основою для вибору стратегії подальшого розвитку.

Особливо важливо для розробки правильних стратегічних дій виділити основні, які здійснюють взаємний вплив «Можливості - сильні/слабкі сторони» та «Загрози- сильні/слабкі сторони» і скласти відповідну матрицю. Це дозволяє зробити стратегічні висновки з проведеного аналізу, точно структурувати проблеми та задачі, знайти шляхи їх вирішення з врахуванням наявних та передбачуваних ресурсів. Зведемо результати оцінки факторів у матрицю SWOT (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

Матриця SWOT міжнародного інноваційного співробітництва України та ЄС.

Фактори зовнішнього середовища, у зважених балах Фактори внутрішнього середовища, у зважених балах	Можливості (O _j)			Загрози (T _j)		
	Збільшення фінансування державних програм	Більш активне залучення до міжнародних грантових програм	Комерціалізація інновацій	Нестабільна економічна та політична ситуація	Втрати інтелектуального та виробничого потенціалу	Посилення конкуренції на ринку
Сильні сторони (S_i)	ПОЛЕ «SO»: $S_i \times O_j = K^{SO}_{ij}$			ПОЛЕ «ST»: $S_i \times T_j = K^{ST}_{ij}$		
Дослідницький потенціал, в першу чергу, інтелектуальний	35	24	4	40	16	22,5
Наявність власної виробничої бази	16,8	11,52	1,92	19,2	7,68	10,8
Експортоорієнтованість інновацій	9,8	6,72	1,12	11,2	4,48	6,3
Слабкі сторони (W_i)	ПОЛЕ «WO»: $W_i \times O_j = K^{WO}_{ij}$			ПОЛЕ «WT»: $W_i \times T_j = K^{WT}_{ij}$		
Превалювання державної форми власності	37,8	25,92	4,32	43,2	17,28	24,3
Низький рівень комерціалізації інновацій	16,8	11,52	1,92	19,2	7,68	10,8
Непривабливість галузі для молодих фахівців	6,3	4,32	0,72	7,2	2,88	4,05

*) Складено автором на основі власних розрахунків

В управлінні людськими ресурсами ми маємо справу з різними інноваціями: зовнішніми, пов'язаними з системою, тобто створеними працівниками та потенційно перенесеними в інші підсистеми підприємства, та інноваціями. Основними критеріями розмежування цих двох типів інновацій є їх джерело (середовище, система управління людським потенціалом) і використання (продукт, технологічний процес, інші підсистеми підприємства).

Як приклади інновацій в управлінні персоналом можна підсумувати: системи вдосконалення персоналу, системи професійної підготовки та вдосконалення працівників, системи соціально-професійної трансформації найманих працівників, системи сучасної організації праці (особливо творчих груп).

Наступна група – соціальні інновації. Вони яскраво виражені в невиробничій діяльності підприємств, наприклад, соціально-побутових і сімейних умовах працівників, умовах безпеки та гігієни праці, культурних заходах, організації вільного часу, крім тісного взаємозв'язку між технічними, організаційними і економічними інноваціями та соціальними інноваціями підприємства.

Можна навести приклади соціальних інновацій, які призводять до відверто революційних змін у суспільстві. Через важкі умови праці підприємств інноваційна діяльність у сфері безпеки та гігієни праці є дуже важливою в цій галузі, і можна виділити наступні результати [33].

а) соціальні, особливо шкідливі для здоров'я, поліпшення умов безпеки та гігієни праці, що виявляються у ліквідації професійних захворювань і нещасних випадків на виробництві;

б) підвищити економічну, продуктивність праці, збільшити прибуток і збільшити випуск продукції;

в) Технічні у вигляді поліпшення технічних параметрів машин, устаткування, виробів або вдосконалення технічного процесу і організації перебігу робіт.

Промислові та технологічні інновації мають значний вплив на забруднення навколишнього середовища. Наслідки технологічного розвитку також необхідно розглядати з екологічної точки зору. Тому теорія інновацій повинна бути узгоджена з практичними рішеннями в галузі [11]. Створення інноваційно-інвестиційних механізмів має базуватися на економічній, соціальній та політичній ситуації в країні для сприяння інвестиційній привабливості нових проектів. (рис. 3.2).

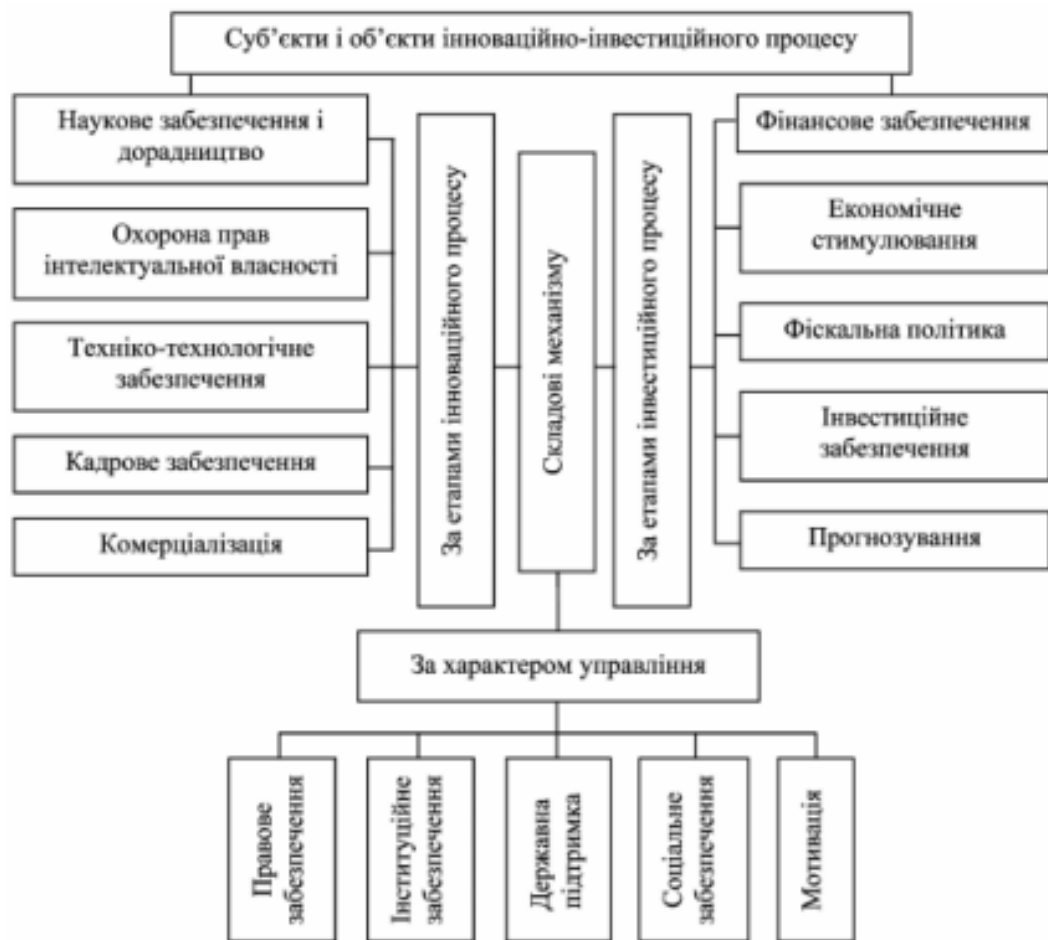

Рис. 3.2. Складові механізми забезпечення інноваційно-інвестиційного розвитку підприємств. Джерело [25].

Всі учасники кластера можуть набувати нових ознак конкурентних переваг, що характеризуються ступенем сприйнятливості інновацій, прогресивності форм інноваційно-інвестиційного співробітництва та інтеграційної спроможності. Зокрема це можуть бути:

- інноваційно-технологічний кластер – об'єднання та кооперація наукових, технічних, виробничих, фінансових та інвестиційних ресурсів з метою узгодження спільних інтересів інноваційної взаємодії, створення новітніх космічних технологій та виробництва інноваційної продукції;

- інноваційно-технологічна мережа – налагодження мережної взаємодії між вітчизняними та європейськими підприємства та організаціями космічної галузі, з

мобільною кваліфікованою робочою силою, яка спроможна активізувати міжнародне інноваційно-інвестиційне співробітництво;

- інноваційно-технологічні системи – формування комплексу економічних, політичних та інституціональних зв'язків, що базуються на науково-виробничій кооперації у аерокосмічній галузі, прискорюють процес розповсюдження знань, створюють синергетичний ефект від інноваційної діяльності.

Українсько-європейське інноваційне співробітництво у рамках Угоди про асоціацію між Україною та ЄС відкриває нові траєкторії розвитку, що пов'язуються насамперед зі зростанням ролі інтеграційних механізмів розширення участі нашої держави у програмах інноваційного розвитку даного інтеграційного угруповання та її активного просування до європейського дослідницького простору.

Одним з прикладів таких проектів можемо вказати підписання у 2016 р. угоди між Європейським інвестиційним фондом і ПроКредит Банком України про гарантування кредитів, наданих вітчизняним малим і середнім компаніям. Будучи невід'ємним компонентом гарантійного механізму «InnovFin» для МСП та належачи до нового покоління фінансових інструментів програми «Горизонт – 2020», дана угода суттєво полегшує доступ вітчизняних інноваційних компаній до європейського ризикового капіталу. Так фінансована Європейським Союзом угода дає змогу ПроКредит Банку на більш безпечних умовах надавати кредити вітчизняним інноваційним компаніям з чисельністю зайнятих до 500 осіб, оскільки будь-які потенційні збитки за такими кредитами для інноваційної діяльності на 50% гарантується ЄС.

Максимально повна реалізація Україною інтеграційного механізму розвитку космічної галузі пов'язана із розширенням участі вітчизняних інноваційних компаній і науково-дослідних інституцій у проектах рамкової програми ЄС «Горизонт – 2020»; підвищенням рівня інформованості усіх економічних суб'єктів щодо їх можливостей, використанням європейської методичної підтримки для формування в Україні інституційного забезпечення сприяння розвитку інновацій у аерокосмічній галузі (фондів, сервісних, дорадчих установ

тощо), навчанням вітчизняного наукового, виробничого та управлінського персоналу тощо.

Співпраця України з країнами Європейського Союзу в аерокосмічній галузі відкриває багато можливостей всім учасникам. Для України поглиблення кооперації з провідними європейськими агентствами в даній галузі сприяє активізації обміну науково-технічною інформацією, вченими, провідними технологами та відкриває нові можливості для спільних проектів в галузі інноваційних технологій. Важливе значення має створення нових наукоємних і високооплачуваних робочих місць на наукоємних підприємствах і наукових установах для розробки інноваційних проектів. Європейські країни мають можливість використати результати дослідження і кваліфіковану працю українських науково-технічних кадрів для реалізації спільних проектів у сфері освоєння космічного простору.

Інноваційний етап розвитку інноваційних галузей в Україні нерозривно пов'язаний з пошуком джерел фінансування та підвищенням ефективності використання фінансових важелів, перш за все коштів державного бюджету. Особливо ця проблема проявляється при виконанні державних цільових науково-технічних програм, що мають забезпечити інноваційний розвиток всієї економіки України. Зважаючи на те, що вказана система розвитку державою інноваційних галузей в Україні призводить до поступового її руйнування, потрібні інноваційні підходи і активне залучення комерційних структур та стартапів

Реалізація цього стратегічного плану, фінансування якого буде здійснюватись за рахунок коштів державного бюджету, інвестицій та інших джерел (в тому числі і з використанням механізмів державно-приватного партнерства), дасть можливість забезпечити провадження космічної діяльності України відповідно до сучасних вимог та національних інтересів.

Процес оцінки наявного інноваційного потенціалу підприємства є дещо складним для підприємства, оскільки фактично неможливо точно спланувати або передбачити майбутній розвиток нових ідей, оскільки економічна оцінка

інноваційного потенціалу підприємства включає визначення наступних напрямків:

- визначити фінансові показники використання ресурсів підприємства та їх вплив на залучення капіталу;
- ефективність виробництва та маркетингу інноваційної продукції та/або послуг, а також їх вплив на результати, досягнуті підприємством;
- виявити можливості для інновацій та розвитку у внутрішньому та зовнішньому середовищі підприємства [35].

На основі зазначеного напрямку проаналізовано вже існуючі методичні розробки, що наочно свідчить про використання різних підходів і методів при оцінюванні інноваційної спроможності підприємств.

Таким чином, враховуючи світовий досвід, було запропоновано шляхи активізації фінансового забезпечення інноваційної діяльності українських підприємств космічної галузі. Зокрема, розробку комплексних інвестиційних проектів на державних і регіональних рівнях, розширення типової структури джерел фінансування інноваційно-інвестиційного розвитку інноваційних підприємств України тощо. Це дозволить швидко та ефективно впроваджувати і комерціалізувати інновації.

Висновок до третього розділу

Для України євроінтеграція означає модернізацію економіки, подолання технологічної відсталості, залучення іноземних інвестицій та новітніх технологій, створення нових робочих місць, підвищення конкурентоспроможності вітчизняних виробників, вихід на світовий ринок, насамперед на ринок ЄС та України як невід'ємної частини Європи. Акцентується увага на моделі соціально-економічного розвитку ведення підприємництва.

У науковій літературі поняття «нова інвестиційна привабливість» підприємства визначається кожним автором, і така характеристика інноваційної

інвестиційної привабливості підприємства підкреслюється наступним чином: Використовуйте отриману інформацію для впровадження нових видів діяльності.

За формальністю, інноваційної привабливістю виділяють групу систем показників, які показують ефективність використання наявних можливостей підприємства в ситуації розробки або реалізації інноваційного проекту чи програми.

Щоб підвищити венчурну інноваційність та інвестиційну привабливість, необхідно проаналізувати венчурну фінансово-економічну діяльність, щоб показати інвестору всі можливості максимізації прибутку з мінімальним інвестиційним ризиком.

Досвід передових організацій показав, що успіх венчурного бізнесу залежить від стратегічного планування, регулярних теоретичних досліджень і практичного впровадження. головною метою є створення стратегічного плану дій, місії та принципів бачення інноваційного розвитку.

ВИСНОВКИ

Теоретичне обґрунтування, вироблення науково-методичних засад і практичних рекомендацій, спрямованих на розвиток інноваційного потенціалу України в контексті міжнародної інтеграції дало змогу зробити наступні висновки:

1. Опрацювання наукових фахових джерел щодо сутності поняття «інноваційний потенціал» дало змогу виявити, що воно отримало розвиток на початку 80-х років XX ст. Серед значної кількості підходів до цього поняття найбільш розповсюдженим є так званий ресурсний підхід за якого інноваційний потенціал розглядається як упорядкована сукупність ресурсів, які забезпечують здійснення інноваційної діяльності суб'єктом ринку. При цьому у науковій фаховій літературі виділяють інноваційний потенціал підприємства, регіону та країни, що має свої особливості та характеризується різним набором показників для дослідження. У даному дослідженні інноваційний потенціал розглядається як міра спроможності економічного суб'єкта здійснювати інноваційну діяльність. При цьому, під спроможністю розуміється наявність і збалансованість складових компонентів інноваційного потенціалу, а під готовністю – достатність рівня розвитку потенціалу для формування інноваційно-активної економіки у контексті міжнародної інтеграції.

2. Встановлено, що головним чинником економічного розвитку на інноваційних засадах є спроможність ефективного поєднання науки, освіти і виробництва. Таким чином, Національна інноваційна система – це елементи та відносини, що виникають при створенні, розповсюдженні та використанні нових, економічно корисних знань і навичок та функціонують на національному рівні. На даний момент, слід зауважити відсутність єдиної державної політики у інноваційній сфері України та негативний вплив, зумовлений фактичною

відсутністю Національної інноваційної системи, що містить окремі ланки, однак не функціонує як єдина система.

3. У роботі виділено методичні підходи до оцінювання інноваційного розвитку у контексті міжнародної інтеграції та фактори ефективності міжнародного інноваційно-інвестиційного співробітництва. Визначено, що аналіз співробітництва у сфері інновацій та інвестицій між країнами потрібно проводити на макроекономічному та мікроекономічному рівнях. Для аналізу на макроекономічному рівні можуть бути застосовані глобальні інноваційні індекси та такі показники як частка країни у загальному світовому експорті високотехнологічної продукції, частка наукових досліджень, яка фінансується з іноземних джерел, експорт об'єктів інтелектуальної власності, показники академічної мобільності тощо. На мікрорівні застосовуються переважно традиційні методи аналізу ефективності міжнародних інноваційних проектів.

4. Здійснено діагностику інноваційного розвитку в Україні та світі. Підсумовуючи інструментарій інноваційної політики країн ЄС, можна виділити п'ять чітких моделей на основі критеріїв орієнтації політики, ролі фундаментальних і прикладних досліджень, а також структури використовуваних інструментів і механізмів. Інноваційні політичні моделі цих двох груп були сформовані під значним впливом структурних фондів ЄС. Обидві проаналізовані групи зосереджуються на підтримці наукових досліджень і досліджень в академічному та приватному секторах, але представники першої групи більше зосереджуються на фундаментальних дослідженнях, тоді як країни п'ятої групи, як правило, сприяють прикладним дослідженням і дослідженням у приватному секторі. Фундаментальною відмінністю між проаналізованими моделями є співвідношення науки та приватного сектору, що є центром національної інноваційної політики. Програми інноваційного розвитку, що фінансуються зі структурних фондів ЄС, показали значний позитивний ефект у першій групі країн, які дотримуються моделей інноваційної політики, заснованих на конкурентних наукових дослідженнях (Польща, Словенія, Ірландія, Мальта).

5. На основі порівняльного аналізу розвитку інноваційних галузей ЄС та України, встановлено основні відмінні риси. Так, на відміну від України, інноваційна галузь галузь ЄС характеризується прагненням до автономії, високою часткою комерційного сектору , значними обсягами державного замовлення, орієнтацією на вирішення практичних завдань, що поліпшують життя людини та сприяють розвитку інновацій в усіх сферах. Для України поглиблення співпраці з європейськими агентствами інноваційних галузей відкриває нові можливості для спільних проектів. Європейські країни, в свою чергу, отримують доступ до кваліфікованого персоналу для реалізації спільних проектів.

6. Структура торгівлі товарами між ЄС та Україною відповідає структурі торгівлі між ЄС та країнами, що розвиваються. На даний момент існують перспективи до розширення масштабного зовнішньоторговельного та інвестиційного співробітництва між Україною з країнами ЄС. До основних стримуючих факторів можна віднести високий рівень корупції, складну бюрократію, непрозорість державного управління, використання адміністративних методів в економіці, що тривалий час робили непривабливою нашу країну для іноземних інвестицій.

7. Визначено основні напрями активізації міжнародного інноваційно-інвестиційного співробітництва вітчизняних та європейських підприємств. Розроблено пропозиції щодо інновацій на підприємствах в умовах процесів євроінтеграції. Для України євроінтеграція означає модернізацію економіки, подолання технологічної відсталості, залучення іноземних інвестицій та новітніх технологій, створення нових робочих місць, підвищення конкурентоспроможності вітчизняних виробників, вихід на світовий ринок, насамперед на ринок ЄС та України як невід'ємної частини Європи.

8. У роботі сформовано пропозиції щодо підвищення ефективності міжнародного інноваційного співробітництва, розроблені на рівні підприємства. Зокрема, виділено складові механізму забезпечення інноваційного розвитку підприємств, комплекс параметрів інноваційності підприємства та проаналізовано фактори, що впливають на інноваційно-інвестиційну

привабливість підприємства, також розроблено матрицю SWOT-аналізу міжнародного інноваційного співробітництва між Україною та країнами ЄС.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алієва П. І. Механізми управління розвитком міжнародного наукового співробітництва України. *Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія : Державне управління*. 2018. Вип. 2. С. 62-66.
2. Андросова Т. В. Міжнародний трансфер технологій як фактор інноваційного розвитку економіки України. *Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг*. 2018. Вип. 2. С.219-230.
3. Анисенко О. В. Розвиток інновацій в Україні. *Агросвіт*. 2018. №11. С. 55-59.
4. Бевз В. П. Вплив факторів на ефективність трансферу інновацій: міжнародні спостереження. *Науковий огляд*. 2017. №7. С. 1-21.
5. Бесараб С. О. Визначення сутності інвестицій. *Ефективна економіка*. 2017. №5. URL:<http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5609> (дата звернення 15.05.2023 р.)
6. Богашко О. Л. Розгляд сутності інновацій в умовах становлення перших теоретичних уявлень про них. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 28. С. 5-9.
7. Боковець В. В. Міжнародне науково-технічне співробітництво України в межах Європейського Союзу. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2017. №3. С. 39-42.
8. Бухун Ю. В. Економічна значимість впровадження на підприємствах космічної галузі інвестиційного проект-менеджменту. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. Вип. 5. С. 319-324.
9. Бухун Ю. В. Розробка інвестиційної стратегії підприємств в умовах зміни зовнішньополітичних пріоритетів України. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. Вип. 8. Ч. 2. С. 64-68.

10. Гавриш О. А. Особливості інноваційного розвитку України на початку XXI ст. *Економіка України*. 2014. № 8. С. 34-46.
11. Гальчук А. А. Трагування та взаємозв'язок категорій «інновація», «новація», «нововведення», «інноваційний процес» та «інноваційна діяльність». *Ефективна економіка*. 2015. №9. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4295> (дата звернення 15.05.2023 р.)
12. Гораль Л. Т. Еволюція поняття «інвестиції»: сучасний період. *Економічний аналіз*. 2015. Том 22. № 2. С. 20-26.
13. Дорожня карта інтеграції України до Європейського дослідницького простору (ERA-UA). URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/kolegiya-ministerstva/2018/05/1-dorozhnya-karta-integratsii-ukraini-do-evro.pdf> (дата звернення 12.05.2023 р.)
14. Експортна стратегія України. Дорожня карта стратегічного розвитку торгівлі 2017-2021. URL: <https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=e6ab10fa-0ad9-4fe4-b8be-32f570693b64&title=EksportnaStrategiiaUkraini-DorozhniaKartaStrategichnogoRozvitkuTorgivli2017-2021>. (дата звернення 22.05.2023 р.)
15. Загородній А. Г. Міжнародне співробітництво НАН України з європейськими дослідницькими структурами. *Вісник Національної академії наук України*. 2016. №5. С. 24-28.
16. Загородній А. Г. Міжнародне співробітництво НАН України: стан, перспективи, проблеми. *Вісник Національної академії наук України*. 2015. №5. С. 25-29.
17. Заключний звіт про результати виконання Загальнодержавної цільової науково-технічної космічної програми України на 2013-2017 роки URL: <http://www.nkau.gov.ua/ua/activity/zvity-pro-diialnist> (дата звернення 15.05.2023 р.).
18. Зовнішня торгівля України: XXI століття : монографія / А.А. Мазаракі, Т.М. Мельник, Н.О. Іксарова [та ін.] ; за заг. ред. А.А. Мазаракі. Київ : Київ. нац. торг.- екон. ун-т, 2016. 600 с.

19. Івченко В. Україна в просторі міжнародного науково-технологічного та інноваційно-інвестиційного співробітництва ГУАМ. *Економіст*. 2018. №9. С. 20-31.

20. Кайдаш О. В. Сутність категорії «інвестиції». *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2019. № 19. С. 3-9.

21. Космічна галузь України збільшила виробництво на 9,3% URL: <https://business.ua/news/7947-kosmichna-galuz-ukrajini-zbilshila-virobnitstvo-na-9-3> (дата звернення 22.05.2023 р.)

22. Кочетков В. Роль і місце України на світовому ринку технологій. *Проблеми науки*. 2014. №11-12. С. 92-95.

23. Макота Г. З. Міжнародна технічна допомога як основна категорія в теорії та практиці міжнародного технічного співробітництва. *Ефективність державного управління*. 2014. Вип. 39. С. 55-64.

24. Макота Г. З. Напрями вдосконалення державного управління міжнародним технічним співробітництвом України з ЄС. *Аспекти публічного управління*. 2015. №7-8. С. 38-46.

25. Макота Г. Принципи міжнародного технічного співробітництва ЄС та України в межах нового бюджетного періоду ЄС на 2014 – 2022 рр. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2023. Вип. 1. С. 13-23.

26. Малюта І. А. Особливості інвестиційного співробітництва між Україною та ЄС. *Агросвіт*. 2018. №20. С. 27-30.

27. Масленніков Є. І., Кузнєцов Е. А., Сафонов Ю. М., Філіппова С. В. та інші Інноваційна економіка: теоретичні та практичні аспекти: монографія. Херсон, 2016. 854 с.

28. Минулого року обсяги експорту продукції Державного космічного агентства зросли на 45% URL: <https://www.unn.com.ua/uk/news/1784896-minulogo-roku-obsyagi-eksportu-produktsiyi-derzhavnogo-kosmichnogo-agentstva-zrosli-na-45> (дата звернення 22.04.2030 р.)

29. Михайлова Д. О. Науково-технічне співробітництво в рамках Україна – ЄС як чинник підвищення міжнародної конкурентоспроможності країни. *Вісник*

Одеського національного університету. Серія: Економіка. 2014. Т. 19, Вип. 2. С. 125-128.

30. Черницька Т. В. Міжнародне науково-технічне співробітництво в умовах глобалізації: дис. ... канд. екон. наук : 08.00.02. Київ, 2009. 224 с.

31. Новіцька О. В. Інвестиційно-інноваційне співробітництво України з країнами ЄС Вісник Вінницького національного технічного університету URL:<http://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/17154/2823.pdf?sequence=3&isAllowed=y> (дата звернення 22.04.2023р.)

32. Офіційний сайт Державного космічного агентства України. URL: <http://www.nkau.gov.ua/> (дата звернення 22.04.2023р.)

33. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL:<http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 22.04.2023р.)

34. Офіційний сайт КБ «Південне» URL: <https://www.yuzhnoye.com/ua/home/> (дата звернення 22.04.2023р.)

35. Офіційний сайт Південного машинобудівного заводу URL: <https://yuzhmash.com/ua/> (дата звернення 22.04.2023р.)

36. Охріменко О. О. Стратегічні альянси як інструмент міжнародного співробітництва у сфері високих технологій. *Соціально-економічні проблеми і держава*. 2014. Вип. 1. С. 5-12.

37. Очеретний Д. С. Інтеграційні механізми розвитку інноваційного підприємництва. *Інфраструктура ринку*. 2017. Вип. 6. С. 37-42.

38. Парасій-Вергуненко І. М. Організаційно-методичні аспекти аналізу інноваційного розвитку підприємства. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія: Економіка. 2015. Вип. 1(2). С. 181-186.

39. Петренко Н. С. Участь українських вчених у програмі ЄС «Горизонт 2020»: ретроспективний аналіз. *Економічний вісник НТУУ «КПІ»*. 2019. №16. С. 380-388.

40. Підприємства космічної галузі України поставили на експорт близько 50% виробленої продукції і послуг URL:<https://mind.ua/news/20183755->

pidpriemstva-kosmichnoyi-galuzi-ukrayini-postavili-na-eksport-blizko-50-viroblenoyi-produkciyi-i-poslu g (дата звернення 22.04.2023р.)

41. Пічкурова З. В. Високотехнологічна складова українського експорту в умовах глобальної конкуренції. *Стратегія розвитку України*. 2017. № 2. С.84-91.

42. Погорелов М. І. Значення та правове регулювання міжнародного науково-технічного співробітництва. *Вісник Нац. техн. ун-ту «ХПІ»*. Економічні науки. 2016. № 27. С. 107-110.

43. Про затвердження Загальнодержавної цільової науково-технічної космічної програми України на 2013-2017 роки: Закон України № 439-VII від 5 вересня 2013 року. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/439-1> 8 (дата звернення 15.05.2023 р.)

44. Про інвестиційну діяльність: Закон України № 1560-XII від 18 вересня 1991 року. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-1> 2 (дата звернення 15.05.2023 р.)

45. Про інноваційну діяльність: Закон України №40-IV від 4 липня 2002 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-1> 5 (дата звернення 15.05.2023р.)

46. Програма Secure-R2I: співробітництво країн Європейського Союзу з країнами Східного партнерства. Наукові дослідження та інновації у сфері технологій безпеки суспільства. *Наука та інновації*. 2015. Т. 11, № 4. С. 75-79.

47. Прощаликіна А. М. Участь України у процесах міжнародного трансферу технологій в контексті забезпечення конкурентних переваг. *Фінансовий простір*. 2015. № 2. С. 312-319.

48. Савченко С. М. Фінансові інструменти міжнародного науково-технічного співробітництва. *Причорноморські економічні студії*. 2017. Вип. 15. С. 26-30.

49. Саламаха О. В. Управління інноваційною діяльністю підприємств та особливості її фінансового забезпечення. *Молодий вчений*. 2018. № 11. С. 1193-1197.

50. Світлична Ю. О. Правова сутність поняття інвестицій та інвестиційної діяльності. *Форум права*. 2017. № 2. С. 112–116.

51. Сенів Б. Г. Економічна сутність інновацій. *Економічний простір*. 2017. №120. С. 69-79.
52. Сіденко С. В. Міжнародне співробітництво України в сфері інновацій. *Стратегія розвитку України*. 2016. № 1. С. 172-176.
53. Сіденко С. В. Інноваційна стратегія України. *Стратегія розвитку України*. 2017. № 1. С. 3-6.
54. Скоробогатова Н. Є. Інноваційно-інвестиційне співробітництво України і ЄС в межах забезпечення сталого розвитку. *Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. 2014. №11. С. 19-26.
55. Скоробогатова Н. Є. Багатокритеріальна оцінка ефективності міжнародного науково-технічного співробітництва на макро і мікрорівнях. *Актуальні проблеми економіки і управління*. 2019. №13. URL: <http://ape.fmm.kpi.ua/article/view/157527/156815> (дата звернення 15.05.2023 р.)
56. Скоробогатова Н. Є. Дослідження сутності інвестицій та інвестиційної діяльності. *Економічний вісник НТУУ «КПІ»*. 2016. № 13. С. 311-317.
57. Співробітництво між Україною та країнами ЄС у 2018 році: Статистичний збірник URL:http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2019/zb/06/zb_ES_18.pdf (дата звернення 12.05.2023 р.)
58. Ткачук І. І. Сучасні підходи до визначення сутності понять «інвестиції» та «інвестиційний проект». *Молодий вчений*. 2017. № 10. С. 1067-1070.
59. Третяк А. М. До питання про економічну сутність поняття інновацій та інноваційної діяльності у сфері землеустрою. *Землеустрій, кадастр і моніторинг земель*. 2016. № 3. С. 54-64.
60. Турияниця В. В. Критерії результативності міжнародного наукового співробітництва енергетичних підприємств. *Економічний аналіз*. 2018. Т. 28. С. 265-269.
61. Удовицька Є. А. Міжнародне співробітництво в аерокосмічній галузі. *Науковий огляд*. 2017. №5. С. 1-11.

62. Устименко М. Роль міжнародних інноваційних кластерів у підвищенні економічної стійкості суб'єктів господарювання. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка*. 2014. Вип. 9. С. 63-68.

63. Федулова Л. І. Україна у міжнародному науково-технологічному співробітництві: участь у спільних проектах. *Економіка і прогнозування*. 2012. №4. С. 19-35.

64. Фетисенко В. О. Становлення міжнародного співробітництва в науково-технічній сфері: міжнародно-правовий аспект. *Правова держава*. 2016. № 21. С. 269-275.

65. Черненко Н. О. Розвиток співробітництва України та ЄС у сфері інноваційно-інвестиційної діяльності. *Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. Серія Економічні науки*. 2016. № 6. С. 128-135.

66. Чому пробуксовує експортна стратегія України. URL: <https://business.ua/economy/8864-chomu-probuksovue-eksportna-strategiya-ukrajin> і (дата звернення 15.05.2023р.)

67. Яремчук Н. Т. Аналіз зовнішньої торгівлі високотехнологічними товарами України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2016. Вип. 6(3). С. 171-174.

68. European Innovation Scoreboard. URL: https://ec.europa.eu/growth/industry/innovation/facts-figures/scoreboards_en (дата звернення 15.05.2023 р.)

69. High-technology exports (% of manufactured exports) – Ukraine URL: <https://data.worldbank.org/indicator/TX.VAL.TECH.MF.ZS?locations=U> A (дата звернення 15.05.2023 р.)

70. High-technology exports (current US\$) – Ukraine URL: <https://data.worldbank.org/indicator/TX.VAL.TECH.CD?locations=U> A (дата звернення 15.05.2023 р.)

71. Space Economics URL: <https://www.stepp-eu.org/wp-content/uploads/2019/03/space-economy-facts.pdf> (дата звернення 15.05.2023 р.)

72. The Global Competitiveness Report. URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2019.pdf (дата звернення 15.05.2023 р.)

73. The Global Innovation Index. URL: <https://www.globalinnovationindex.org/> (дата звернення 15.05.2023 р.)

74. The state of the European space industry in 2018 URL: <https://eurospace.org/wp-content/uploads/2019/06/eurospace-facts-and-figures-2019-press-release-final-19-june.pdf> (дата звернення 15.05.2023 р.)

75. Understanding the Nature and Impact of the business angels in Funding Research and Innovation: Final report. URL: http://www.eban.org/wp-content/uploads/2017/11/Final-Report_Understanding-the-Nature-and-Impact-of-the-business-angels-in-Funding-Research-and-Innovation_FV.pdf (дата звернення 15.05.2023 р.)

76. World Intellectual Property Report (WIPR) 2019 The Geography of Innovation: Local Hotspots, Global Networks. URL: <https://www.wipo.int/wipr/en/2019/> (дата звернення 15.05.2023 р.)